

Наше Слово

PIK LXVII № 7 (3366) ВАРШАВА, 13 ЛЮТОГО 2022 РОКУ
ЦІНА – зл. 5 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

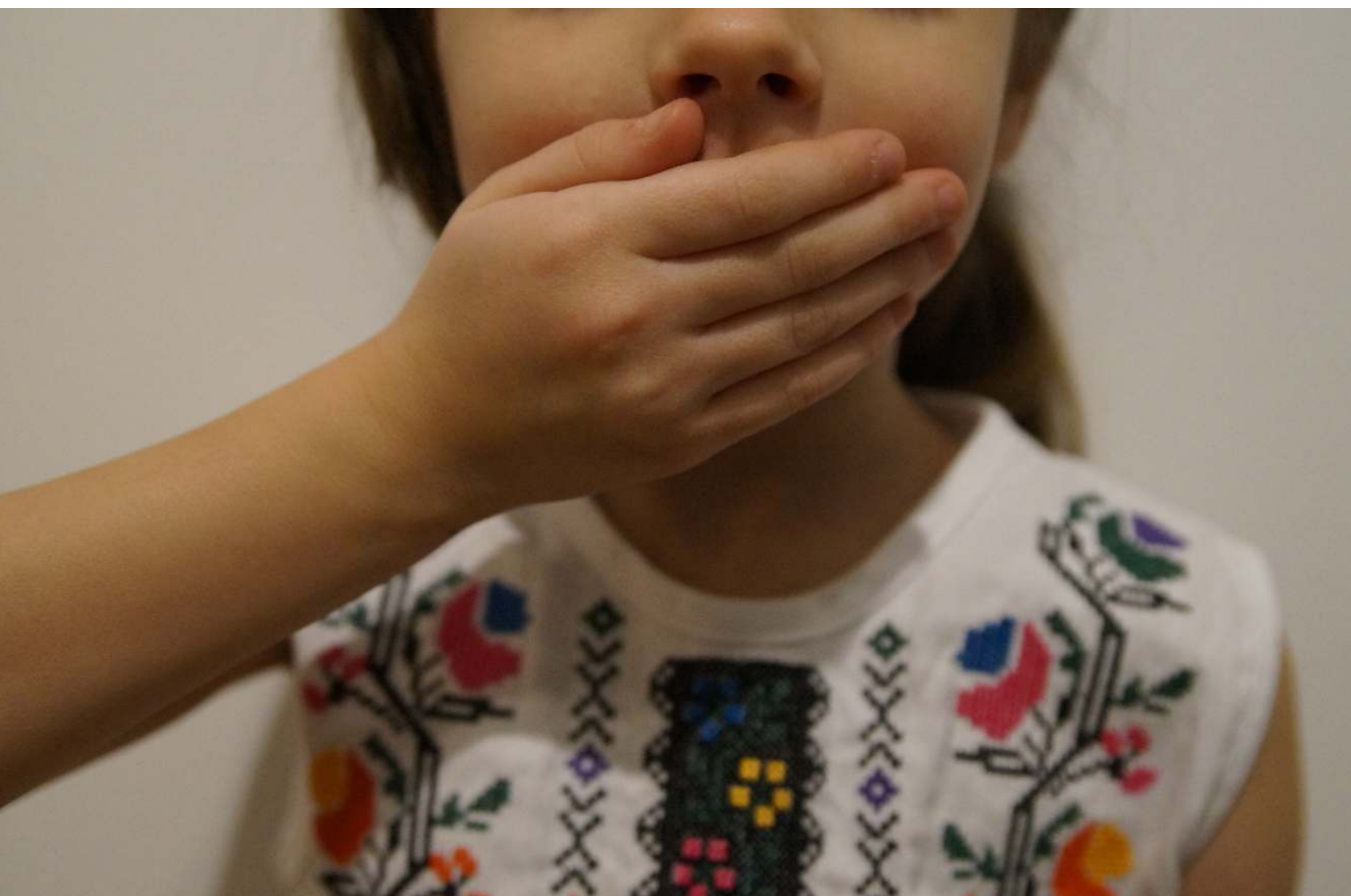

Фото Павла Лози

#sprachlos #niemaMowy #немаєМови

Представники меншин сподівалися, що депутати відхилять поправку, яка передбачає скорочення на майже 40 мільйонів злотих цього річного фінансування навчання меншинних та регіональних мов у школах. На жаль, цього не сталося. 27 січня за неї проголосувала більшість у Сеймі. Що це означає для учнів, учителів та громад?

Це тільки початок

«Сейм ухвалив рішення! Зараз ми чекаємо на виконання нормативних актів, які запровадять пряму дискримінацію німецької меншини через обмеження доступу дітей до вивчення рідної мови у школах! Це буде явне порушення, зокрема положень статей 32 і 35 Конституції Польщі, але чи це ще когось цікавить? Хтось якось сказав: «Покажіть мені, як ставляться до меншин, і я скажу вам, наскільки сильна демократія у вашій країні!». Це — коментар Рафала Бартка, директора Дому німецько-польського співробітництва (ДНПС), із яким він виступив одразу після голосування.

Закон про бюджет ухвалили 17 грудня разом із поправкою, яка передбачає зменшення на 39,8 мільйона злотих фінансування навчання меншинних та регіональних мов. 27 січня Сейм відхилив поправку Сенату, яка повертала початкову суму коштів на ці цілі. За це проголосували 239 депутатів, проти були 219, ніхто не утримався. В обґрунтуванні пояснюється, що йдеться про організаційні зміни у навчанні німецької мови. На практиці це означає дво-

годинне зменшення ліміту на такі уроки. Воно почнеться з вересня — однак, за планами уряду, вже з 2023 року нові правила будуть діяти протягом усього року, а субвенцію зменшать на понад 100 мільйонів злотих.

Не тільки німці

Автором прийнятої Сеймом поправки є Януш Ковальський, депутат від «Солідарної Польщі» (Solidarna Polska). Він пояснював, що запропонована ним зміна не стосується всіх меншин, а заощаджені в держбюджеті кошти призначать на навчання польської мови у Німеччині. Усе це — тому, що, за словами депутата, німецький уряд не дає жодного євро на такі заняття.

«Протягом 30 років навчання польської мови як рідної там жодним чином не фінансувалося на державному рівні. Те ж саме стосується польських організацій», — говорив у жовтні під час засідання Сеймової комісії адміністрації та внутрішніх справ депутат Ковальський.

Політику на його фейсбук-сторінці відповіло німецьке посольство, вказавши, що у 2020 році понад 14 тисяч учнів середніх шкіл, які вивчають польську

мову як рідну, отримали освітні субвенції на приблизно 202 мільйонів євро (940 мільйонів злотих).

— Правда є такою, що, окрім навчання мов, німецький уряд не фінансує ані математики, ані історії, ані жодних інших предметів, бо кошти на це виділяють федеральні землі. Фінансування польської на цьому рівні, може, не є ідеальним і, ймовірно, потрібно щось покращити. Але це брехня, що навчання мови в Німеччині зовсім не підтримують, — наголошує Рафал Бартек. Директор ДНПС вважає курйозною ситуацію, у якій формою тиску на німецький уряд стає обмеження освітніх прав цієї меншини у Польщі.

— Якщо так, то це можна вважати великою невдачею польської дипломатії. Я нагадаю, що цей уряд при владі — не від учора, — говорить представник організації, на думку якого, постраждають також українці, білоруси й інші спільноти.

«Путін би цього не придумав»

Такі слова 21 січня сказав один із учасників публічного слухання у справі зменшення освітньої субвенції для ні-

мецької меншини. Дебати організували у парламенті депутати від «Громадянської коаліції» (Koalicja Obywatelska). Зустріч відбулася у змішаному форматі, частина людей приєдналася онлайн. На жаль, попри запрошення, на ній не з'явився жоден представник правлячої партії та уряду. Серед понад сорока людей — євродепутатів, депутатів, членів меншинних організацій, які взяли участь у слуханні, були також директори шкіл та представники самоврядувань. Саме останні чітко розповіли, як зменшення субвенції вплине на освітній процес дітей та функціонування шкіл. Зокрема, у малих містечках та селах.

«Ми маємо 386 учнів, які вивчають меншинні мови: українську, кашубську та німецьку. Якщо коштів стане менше, нам доведеться скоротити видатки на оплату приміщень, підручників, навчальних матеріалів. Досі ми співфінансували підвищення кваліфікації вчителів. Зараз муситимемо частково від цього відмовлятися, також стане менше грошей на зустрічі та екскурсії. Або й зовсім не буде на це ресурсів», — перерахував Ришард Силька, бургомістр міста Битів на Помор'ї.

«Із часом не тільки батьки не будуть бачити сенсу у тому, аби їхні діти вивчали кашубську мову. Самі вчителі не захочуть покращувати свої вміння. Бо навіщо, для кого? Питання, чи взагалі будуть охочі вчитися на вчителів кашубської мови і чи надалі такі люди будуть долучатися до життя громади, залишається відкритим», — наголошувала Кароліна Келер, директорка початкової школи № 2 в Слупську.

Видається, що у найгіршій ситуації опиняться заклади, які мають статус «негромадських», тобто приватних.

«Без належного фінансування не зможемо запропонувати вчителям гідну зарплату. Чи вони залишаться з нами?», — питав Пшемислав Лагош, директор початкової школи у селі Шопа на Кашубах. Такий статус має також заклад у селі Мокре на Сяніччині, яким дев'ять років управляє товариство «Баладгора». Там навчаються зараз 54 дітей, 90% яких ходять на уроки української мови.

— Усі витрати, пов'язані з функціонуванням школи, ми фінансуємо з субвенції, яку виділяє за посередництвом гміни Міністерство національної освіти Польщі. Гміна не додає ані копійки. Ми вже не маємо на чому заощаджувати. На жаль, найбільше економимо на вчительських зарплатах, — говорить Марія Білас, голова згаданого товариства та Сяніцького відділу ОУП.

Схожими спостереженнями ділиться Андрій Дрозд, директор Початкової школи ім. Тараса Шевченка у Білому Борі. Нею також уже кілька років управляє неурядова організація.

— Нами керує фонд. Ми не маємо гміни чи маршалківського управління, які могли би допомогти. Зараз уже говорять про підвищення цін на газ та електрику. Я вже зовсім не знаю, як виглядатиме наша ситуація, — заявляє директор білобірської школи.

ПОГЛЯДИ

Не хотіти – це гірше, ніж не могли

ГРИГОРІЙ СПОДАРИК,
журналіст

У мою поштову скриньку нещодавно потрапив лист, і на перший погляд — це не та подія, якою варто забирати час шановних читачів. Проте скринька була традиційна, а не електронна, а це у наші часи — уже якась особливість. Ну й відправником не був той, хто найчастіше згадує про фінансові зобов'язання. Хоча про гроші там усе-таки було. Банк, продавці чудодійних матраців і ще більш чудодійних каструль теж цього разу не писали. Оскільки офіційно жодні вибори не плануються, то й жоден політик не звернувся до мене зі словами про світле майбутнє.

Ну добре, це був лист від Народного дому у Перемишлі з підписом голови фонду Андрія Комара. У ньому йшлося

про те, що я був серед людей, завдяки благодійності яких від 2011 року вдалося провести майже половину запланованих ремонтних робіт у будівлі. Приємно. Автори листа коротко написали також про різні активності і підкреслили: «Для нас надзвичайно важливо, щоб українці з усієї Польщі та всіх куточків світу знали, що в Перемишлі є місце, куди завжди можна і треба прийти. (...) Ми переконані, що українська громада у Польщі — це не тільки минуле і сьогодення, це також гарне майбутнє».

У мене склалося враження, що висловлена у цій фразі ідея стала колись для мене імпульсом приєднатися до акції підтримки. Спочатку були це жертви у скриньках під час різних заходів — для Народного дому я був кимось на кшталт ситуативного друга. Потім цих подій якось поменшало — чи то в мене не було нагоди їх відвідувати. Звичайно, у «Нашому слові», наприклад, друкували номер банківського рахунку для підтримки, але, знов-таки, — я постійно забував виконати ці кілька простих дій з перерахунку коштів.

Зрештою, я вирішив налаштувати щомісячний переказ — і так це й зали-

шається до сьогодні. Я пишу це не для того, аби похвалитися. Мій внесок — це крапля в морі у порівнянні з масштабом потреб. Я намагаюся лише показати, що добра і вартісна справа не вимагає великих зусиль і часто губиться десь у нашій буденності, лінії чи, може, байдужості. Десять, тридцять чи п'ятдесят злотих на місяць для більшості з нас не є дуже великою витратою. Але все одно — кількість людей, які роблять регулярні перекази, не вражає: це всього лише близько 40 осіб. Надто мало як на громаду, яка не погоджується з офіційною статистикою про свою чисельність трохи понад 50 тисяч людей.

Слідкуючи хоча би на сторінках «НС» за кількістю та різноманітністю завдань, які реалізує Народний дім, важко мати якісь сумніви щодо важливості його діяльності. Отже, у чому проблема? Я буду наполягати на тому, що не в наших можливостях чи відсутності аргументів для підтримки. Це, швидше, просто лінь. І її варто було би побороти, бо часи для нашої української активності шораз стають складніші — як з економічних, так і з політичних причин. Врешті, окремі амбітні члени та-

кої громади мали би взяти на себе хоча би часткову фінансову лепту відбудови цього символу нашого буття у Польщі.

Це також — питання просто відповідальності. І немає значення, що Народний дім — десь там на півдні, а ми тут — на півночі, у центрі чи на заході. Київ теж далеко, але ми символічно говоримо про нього як про свою столицю. Колись мені довелося почути прислів'я про те, що «не хотіти — це гірше, ніж не могли». Тому бажаю усім, аби у справі Народного дому нам просто «захотілося хотіти». В інтернеті легко знайти банківські рахунки, незабаром усі ми подаватимемо свої податкові декларації — отже, й можливостей підтримати цю установу буде багато. Завдяки листу з Перемишля я також усвідомив, що насправді це ми маємо дякувати, а не нам. Дійсно, всі ми можемо допомогти, але це вони у Народному домі роблять за нас роботу. ■

Всі, хто хочуть підтримати справу ремонту Народного дому у Перемишлі, можуть передати гроші на рахунок:

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

USD: 61 1600 1462 1838 9708 6000 0002

EUR: 07 1600 1462 1838 9708 6000 0004

SWIFT: PPABPLPK

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu,
ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl, Poland

Моя «соборна» у ретрофільтрі

КАСЯ КОМАР-МАЦИНСЬКА,
культурознавчиня,
Перемишль

Я: А., чим пахнуть дерев'яні ложки, знаєш, такі з Яремчі?

А*: Ха! Пахнуть Сходом! Трохи по-дорожжю, трохи — токсичним лаком. Трохи — газетою, в яку була загорнута ложка.

Я: Мені здається, що вогнем. Або кадилом?

А: Напиши, що кожен знає цей запах, але всі по-різному його ідентифікують. Хтось скаже, що це запах базару в Косові, інший згадає про картату сумку контрабандиста.

*

У нашому домі був великий двотомний альбом із фотографіями Києва. Виданий у 1982 році, він носив заголовок «Київ. Вчора — Сьогодні — Завтра». Це була одна з найкращих розваг: вилізти на стілець і з найвищої полиці стягнути книги — настільки важкі, що легко могли би мене — тоді, мабуть — семирічну, вбити. Потім, коли бажана ціль була досягнута, я сідала на килимі і з задоволенням гортала товсті, крейдовані сторінки. У томі, присвяченому «сучасності», на червоному тлі мене вітали розтягнуті на дві сторінки брови і решта обличчя Брежнєва. Одразу після нього знаходилося фото депутатів Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки, увічнених у експресивних позах під час одного із засідань. Звісно, я швидко здогадалася, що ті сторінки варто оминати. Все, що з'являлося далі, було набагато захопливішим і досі небаченим.

Цей присвячений сучасності том був для мене набагато привабливішим за перший, збережений у світло-коричневих кольорах сепії. Дивитися на двовимірні здобутки Київської Русі та роз-

глядати невивражені фотографії вулиць кількасотлітньої давності дитині було нецікаво. Треба було в один із гарячих літніх днів побачити на власні очі Софію Київську, доторкнутися пальцем до таємничих графіті на її стінах, щоби повірити у реальність фотографії з альбому номер один.

В улюбленому томі номер два я щоразу знаходила щось захопливе. Прискіпливо роздивлялася монументальні пам'ятники й споруди, зокрема залізну «Родіну-Мать» (Батьківщину-Мати) або міфічних засновників Києва, пам'ятники яким розташовані на узбережжі розлогого Дніпра. Мене затягнуло це наповнене людьми місто широких вулиць, зелених парків і грандіозних споруд. Я не могла відірвати погляду від кольорового одягу жінок — червоні спідниці, квітчасті суконь. Приглядалася до пухнастих шапок із лиса і таких же пухнастих хімічних завивок на головах киянок. Захоплювалася мамами і тітками з візочками, дітьми з червоними квітами у руках, всіма тими, хто кудись поспішав або навпаки — відпочивав, ласуючи морозивом в університетському сквері. Мене вражали простори, викладені сірим мармуром інтер'єри, смугасті мозаїки на стінах, симетричні композиції з квітів, насаджених барвистими рядами у різних точках міста. Увесь Київ у ретрофільтрі, з його людьми, будинками, Хрещатиком та фонтанами ставав у моїй уяві La città del Sole, Civitas Solis, Містом Сонця.

Перші зустрічі з реальною Україною — це травматична історія з дитячим ровером, який злісний прикордонник хотів у нас конфіскувати при поверненні до Польщі. Або поїздка на Закарпаття з дитячим колективом, нестерпний біль у зубі, сум за домом, чуже і дике довкілля. Це були перші враження, фрагменти більшого, вицвілого краєвиду покинутого простору, що застиг у напівіснуванні, болісно реального, зовсім несонячного. Він був як еррата (з лат. — список помилок — ред.) до мого

прекрасного альбому, в якому пообіцяли показати «завтра», але видали на одну книгу замало. Я, звісно, ще тоді не намагалася зрозуміти Україну, але вона якось уже мені резонувала — зі усією своєю невизначеністю, розгубленістю, трохи — засоромленням, але радше за все — оторопінням. Тишею, яка настає перед грозою.

Потім був час, коли вуйко Володя, стоматолог, приїжджав до нас лікувати польські зуби, а тьотя Галя, тьотя Катя і всі інші тітки продавати на базарі кольорові бантики. Згодом ще хтось приїздив збирати трускавки на нашому полі і на ділянках сусідів. Українці привозили з собою спирт і горілку з усіма типовими віршиками про романтичні запахи ковбаси, з патрістичними, насиченими прикметниками назвами, з перцем, медом, калиною, золотом. Контрабанда навіть за сотні кілометрів від кордону просто процвітала. Оксана зі Збаража, яка разом з донею Олею неодноразово нас відвідувала, розказувала про всі способи перевезення дешевого алкоголю і цигарок, які бачила, чекаючи в довжелезних чергах. Складалося враження, що упродовж усієї декади дев'яностих народ просто заціпило. Замість будувати «незалежну» і «соборну», вони вирішили з цигаркою в зубах перечекати. Або шукати коротшу дорогу, як у «Карбіді» Андрія Любки: якщо до Європи — то тільки підземним тунелем. З дешевим алкоголем, жіночими тілами та невідомого походження органами.

Вже у підлітковому віці я майже кожне літо проводила в Україні. Це були екскурсії, що їх організовувала моя мама, а потім — поїздки, які проводила школа з Білого Бору. Пригадую, немов збережені у банці з формаліном, готелі колишніх профспілок з коричневими або бурячковими доріжками, темними і порожніми коридорами, гречкою чи картопляним пюре з хлібом на сніданок. Згадую запах випаленої сонцем трави зі стоянки для автобусів у Каневі (бо «рейсов в Каньов з Києва нет і не будет»), аромат задушливих печер Печерської лаври і дерев'яних ложок із Косова. Пригадую смак кислого хліба, украденого з поля недозрілого соняха,

бурої і жирної халви, хлібного квасу, купленого з бочки на вулиці, розталого морозива, холодного, першого в житті хмільного «1715». Пам'ятаю захоплення золотими соборами, концертами на Майдані, плавання у теплому Чорному морі і неспокій від рейсу базою заржавілих військових кораблів у Севастополі.

Зараз, зліплюючи в одну розповідь усі ці картини, я думаю, що для дитини з провінції, з «повернених територій» Польщі, навіть застигла у пострадянському маразмі Україна була екзотикою великого світу. Усі ці дешеві готелі зі скрипучими ліфтами, музейні тапочки, помпезні концерти, кічуваті обереги, куплені на Андріївському узвозі незрозуміло захоплювали. Україна виглядала чомусь магнетичною, від неї можна було стати залежною, як від наркотику. І це — ще до того, як у колі моїх зацікавлень з'явилася якась витончена література, музика, мистецтво, не згадуючи навіть про цікаві і сучасні медійні та культурні проекти.

Я без проблем знаходжу на українських сайтах свій улюблений альбом сорокалітньої давності. Мене охоплює реальна туга за справжнім Києвом, якого після Майдану я ще не бачила. Я знаю, що українці вже не сплять, — це викликає одночасно подив і заздрість. Тут, на кордоні, багато чого лишилося по-старому, у сфері контрабанди ревню працюють останні могікани 90-х, апологети країни без-змін. Завдяки ним і маршрутки, і дерев'яні ложки пахнуть так само.

Соборна поєднує всіх, хто мандрує з різною швидкістю, навіть у різних напрямках. Серед них — мабуть, і нас, українців та українок за кордонами, зі своїми альбомами, міфами, увчненнями. У зміщеному часовому просторі ми всі намагаємося дописувати наступні томи про «завтра». Цього разу — вільні від утопії, але все ж таки — занурені у мрію. ■

Соборний — (застаріле) об'єднаний, неподільний (Джерело: Словник української мови — sum.in.ua)

* Фільку, за фестиваль запахів ложки — дякую!

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

У Варшаві пройдуть майстер-класи про кордони та ідентичність

12, 19 та 26 лютого в Українському домі у Варшаві відбудуться творчі майстер-класи «Нестабільна територія. Кордони та ідентичність». Учасники розмовлятимуть про межі приватного і публічного простору, як вони співіснують і перетинаються. Також вони спробують відповісти на питання: де починаються і закінчуються власні кордони кожного з нас, та розглядатимуть тему ідентичності, приналежності до громади, права на місто та присутності в ньому. Семінари проведуть художниці Ганна Шумська, Аліса Марченко та Марта Романків.

Взяти участь у майстер-класах можуть дорослі віком від 18 років. Кількість місць обмежена. Записатися можна за електронною адресою: ivanna.berchak@naszwybor.org.pl

Подія відбудеться в межах Інкубатора ініціатив мігрантів і національних меншин, який проводить фонд «Наш вибір». Це — частина проекту «Коаліція організацій меншин та мігрантів» (за підтримки програми «Активні громадяни — Державний фонд», що фінансується з фондів Європейського економічного простору (ЄЕП)).

Більше інформації про майстер-класи читайте на фейсбук-сторінці (Niestabilne terytorium. Granice i tożsamość. Warsztaty twórcze).

Українці підтримали «Великий оркестр святкової допомоги»

Фото з архіву школи у Бартошицях

Остаточний результат 30-го Фіналу благодійної акції «Великий оркестр святкової допомоги» (ВОСД), який пройшов у неділю, 30 січня, буде відомий лише навесні. До заходу долучилися великі та малі міста Польщі, у яких волонтери збирали кошти для фонду: відбувалися аукціони, пробіги, мистецькі акції, а також благодійні концерти. Як і в попередні роки, серед артистів, які брали участь в «Оркестрі», були й українські, зокрема лемківські, виконавці з Польщі. Виступили польсько-український гурт «Еней» (в Ольштині), фолк-рок команда «The Ukrainian Folk» із Гурова-Главцецького (на онлайн-концерті в Торонто у Канаді), вокальний гурт «Чорнобривці» з міста Рибнік (у місті Жори на Сілезії), сімейний дует сестер Миронюк «Mygoniuk Twins» (у Познані) та польсько-лемківський гурт «LemOn», який виступав на концерті під Палацом культури і науки у Варшаві.

Також до ВОСД у своєрідний спосіб приєднався гурт «Вернигора» із Сянока, вокалісткою якого є українка Дарія Косек. Під час аукціону можна було виграти його акустичний концерт. Натомість від групи «Еней» можна було отримати участь у записі кліпу на одну з пісень ольштинської команди, який відбудеться у квітні. До списку лотів потрапив також диск від групи молодих лемків з Польщі та Словаччини «Сьпівы нашого роду-3» (більше про платівку читайте на «Лемківській сторінці»).

До благодійної акції приєдналися також як волонтери члени української меншини, зокрема учні українських закладів. Серед них — діти з Початкової школи ім. Лесі Українки у Бартошицях. Це були семикласники — Ксеня Тацин, Матей Бачевський і Віктор Стиранчак, а також випускниця Мариса Сич (на фото). Варто згадати і про українську волонтерку зі Щецина — Юлія Філь збирала гроші на вулиці разом із братом та сестрою. Крім цього, молода українка створила в інтернеті віртуальну скарбничку, за допомогою якої їй вдалося отримати для ВОСД понад 3 тисячі злотих.

Натомість учні Школи ім. Тараса Шевченка у Білому Борі передали на аукціон Великого оркестру святкової допомоги кілька предметів з українськими мотивами, зокрема дві вишивані сорочки. А діячі ОУП

з Перемишля подарували унікальний керамічний кухоль ручної роботи із логотипом Народного дому.

Концерт коляд у Гданську

30 січня у греко-католицькій церкві святого Варфоломея у Гданську відбувся концерт коляд у виконанні хору «Вирій». Співаками диригувала Валентина Замула. Цією подією колектив завершив цикл різдвяних виступів. А зараз триває набір до хору. «Якщо ти любиш співати, шукаєш друзів та бажаєш долучитися до нас — ласкаво просимо. Нам важливі старанні та відповідальні люди, які будуть регулярно відвідувати репетиції», — наголошує ініціаторка створення ансамблю та його керівниця Ганна Текучева. Репетиції відбуваються у Гданську за адресою: Starowiejska 15/16, Dom Kultury Gama GAK. Більше інформації читайте на фейсбук-сторінці хору (Chór Virij / Хор Вирій).

У Горлицях «Іде зірка чудна»

30 січня у Центрі культури ім. Богдана-Ігоря Антонича в Горлицях відбувся вечір коляд «Іде зірка чудна». Ця подія є циклічною, вона проходить кожного року під кінець січня. Цього разу, окрім музики, у програмі була також презентація платівки «Сьпівы нашого роду». Гостями центру, які розповіли про альбом та спільний музичний проєкт молодих представників лемківської громади з Польщі та русинів зі Словаччини, були Григорій Суханич і Фома Дошна.

Відзначення Дня соборності України у Польщі

Фото з фейсбук-сторінки учасника відзначень у Перемишлі Мирослава Цимбалка

22 січня у кількох містах Польщі українські дипломати та місцеві жителі вшанували 103-тю річницю проголошення Акту злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки.

У Кракові співробітники Генерального консульства та українська громада взяли участь у богослужінні. Після молитви біля кургану «Померлих та інтернованих воїнів УГА та УНР (1918-1920) в таборі №1 „Домб’є“» на Раковицькому цвинтарі присутні поклали квіти до меморіалу та запалили синьо-жовті лампадки. Захід завершився спільним виконанням гімну. У ньому взяли участь представники краківського гуртка Об'єднання українців у Польщі, громадської організації «Зустріч», місцевої спільноти учасників АТО/ООС та греко-католицької громади.

У Любліні відзначення відбулися на православному кладовищі біля пам'ятника і могил воїнів Армії УНР. Захід організувало Українське товариство (УТ). Уроцистості традиційно відкрив голова цієї організації, доктор Григорій Купріянович. Як пишуть на фейсбук-сторінці УТ, серед присутніх були консули Артем Валах, Сергій Царук, Мирослава Ангел та Володимир Гулик, заступник маршалка Люблінського воєводства Збігнев Войцеховський, представники адміністрації мера Кшиштоф Становський та Здзіслав Недбала, начальник штабу Литовсько-польсько-української бригади ім. Костянтина Острозького — підполковник Олександр Луньов, її українські офіцери, члени керівних органів Українського товариства: доктор Микола Рошенко, докторка Тетяна Колодинська, Віталій Падалка, Марія Купріянович, Андрій Боровик, колишній директор Окружного музею в Любліні Зигмунт Насальський, а також члени української громади та польські друзі України. Центральним елементом відзначень були православні богослужіння, які очолив отець Андрій Конахович з кафедральної православної парафії Преображення Господнього в Любліні. Після цього до присутніх звернулися виконавці обов'язків генерального консула Артем Валах, а також Збігнев Войцеховський, Кшиштоф Становський та підполковник Олександр Луньов. Уроцистості завершилися покладенням вінків від імені офіційних делегацій.

Заходи з нагоди Дня соборності України відбулися також у Перемишлі та Ланьцуті. Квіти та лампадки до кургану на Українському військовому цвинтарі у Перемишлі поклали представники місцевого відділу ОУП, Спілки українців — політв'язнів і репресованих у Польщі, історичного товариства «Чорні запорожці», учні та вчителі «шашкевичівки» та інші представники української громади з міста та із села Поздзяч (на фото). На цвинтарі-меморіалі воїнів Української Галицької Армії, Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки у Ланьцуті шану борцям віддали пластуни з Ряшева. Натомість у Холмі представники консульства поклали квіти до пам'ятної дошки голови Української Центральної Ради УНР Михайла Грушевського та на могилу прем'єра уряду УНР на еміграції Пилипа Пилипчака.

Давайте допоможемо перемогти у боротьбі за здорове майбутнє Макся!

В українсько-польського подружжя: Лілі зі Львова та Янека із Варшави — 9 місяців тому народилася перша дитина. На світ прийшов чудовий Максю. Але щоби вести повноцінне і здорове життя, він потребує нашої з вами підтримки.

Фото з архіву родини Осінських

На шостому місяці вагітності лікарі повідомили батькам, що їхній синочок має рідкісну ваду, і його руки не розвиваються так, як повинні. Після народження діагностували променеву косорукість правої руки. Це надзвичайно рідкісна хвороба, через неї у Макса не розвинулася променева кістка, що й спричинило деформацію.

У хлопчика виявили VACTERL — групу вроджених вад, які виникли ще в пренатальний період. Перші чотири місяці свого життя він провів у лікарні, де пройшов три операції: дві на серці та одну — на стравоході. Макс погано чує одним вухом, тож його чекає ще й кохлеарна імплантація. Хлопчик їсть через трубку в носі, яка йде прямо до шлунку, і відстає від своїх однолітків у розвитку через довге перебування в лікарні. На Макса чекає довга реабілітація і шлях до одужання. Усе потребує численних візитів до лікарів, які не завжди або лише частково покриваються державним коштом.

Коли Максю набереться сил і ваги, його чекає наروшення зап'ястя, щоби в майбутньому хлопчик міг у міру нормально користуватися правою рукою. Після багатьох лікарських консультацій таку операцію довірили досвідченому доктору Дрору Палею (Dror Paley), який завдяки інноваційним методам дає найкращі прогнози. На жаль, ціна першої з двох процедур для батьків Макса нереальна. На правій ручці у хлопчика — тільки чотири пальці, немає великого, тому після першої операції і реабілітації на нього буде чекати ще одна — з переставлення пальчиків.

Попри хвороби, Максю — дуже весела, життєрадісна дитина. Він наповнює серця своїх батьків щастям і любов'ю. Щоби він міг правильно розвиватися, мати здорове і повноцінне дитинство, йому потрібна підтримка.

На сайті siepomaga.pl збирають кошти для першої операції на ручці. Окрім цього, подаючи цього року декларацію PIT, можна переказати 1% податку для маленького борця.

У фейсбуці є також група «Ryccerzy Maksia Osinckiego», де кожен охочий може взяти участь у благодійному аукціоні. Щодня можна запропонувати якусь річ, послугу або самому робити ставки на цікаві та вартісні предмети. Усі кошти підуть на лікування Макса.

Збір коштів на сайті siepomaga.pl:
www.siepomaga.pl/maksio-osinski
Група у фейсбуці:
RYCERZE MAKsia OSIŃSKIEGO.

Дарина ПОПІЛЬ

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ОСВІТА

Випускники
з Гурова-Ілавського

Випускники з Білого Бору

«Срібна» та «бронзова» відзнака для українських шкіл

У Польщі опублікували 24 рейтинг порталу perspektywy.pl, який спеціалізується на освітній тематиці. Серед 1000 найкращих середніх шкіл є ліцеї у Білому Борі та Гурові-Ілавському.

У загальному списку ліцей з українською мовою навчання ім. Тараса Шевченка в Білому Борі посів 449 місце. Також він був 13-м з-поміж 43 закладів Західнопоморського воєводства, включених до рейтингу.

Загальноосвітні ліцеї оцінювали на основі трьох критеріїв: успіхи учнів у олімпіадах, результати випускних іспитів (матури) з обов'язкових та з факультативних предметів.

— Ми не маємо призових місць в олімпіадах — цього року ми потрапили до рейтингу завдяки хорошим результатам іспитів з обов'язкових предметів. У нас невеликі класи, тому маємо змогу забезпечити кожному учневі індивідуальний підхід, є більше часу, аби підготувати дітей, — зазначає директорка ліцею Дорота Джевецька.

Слід згадати, що білобоський заклад опинявся серед найкращих і раніше, але це — перша школа з українською мовою навчання, яка потрапила до списку ще у 2011 році. Відтоді вона була

в рейтингу майже щороку, окрім двох останніх років.

— Результати іспитів за 2020 були кращими, ніж торік. Проте, щоби опинитися у списку, ми мусимо мати 12 випускників, які здають матуру. У нас не завжди є така кількість. Так було, зокрема, у 2020, коли наша найкраща учениця вирішила скласти іспити в Україні, а не у нашій школі. Таким чином лишилося 11 матуристів, і школи взагалі не брали до увагу у рейтингу, — пояснює Дорота Джевецька. — Цього року ми повернулися на подіум.

Гарний результат мав також ліцей з українською мовою навчання у Гурові-Ілавському, який посів 526 місце. Він був 13-м з-поміж 47 ліцеїв Вармінсько-Мазурського воєводства (які потрапили до рейтингу).

— Для нас це — великий успіх, адже у воєводстві є понад 120 ліцеїв, — зауважує Марія-Ольга Сич, директорка Комплексу шкіл з українською мовою навчання у Гурові-Ілавському. Слід додати, що український заклад був у переліку найкращих закладів порталу perspektywy.pl і минулого року.

Місце на чолі загальнонаціонального рейтингу освітнього фонду «Перспективи» — це заслужена причина гордості

для кожної середньої школи: свідчить про гарну атмосферу в закладі, створену вчителями, та про амбітність учнів. Часто ліцеї пишуть про цей успіх на своїх офіційних сайтах, оскільки саме цим приваблюють майбутніх учнів.

Відповідно до принципів, затверджених фондом, заклади, які опинилися у рейтингу, мають право використувати у 2022 році почесне звання «Золотої», «Срібної» та «Бронзової» школи.

Український ліцей у Білому Борі відповідно до місця у списку має «срібну» оцінку якості, а заклад із Гурова-Ілавського — «бронзову».

— Успіхи нас тішать. Але треба усвідомлювати, що настають непрості часи для шкіл, — вважає Марія-Ольга Сич.

Серед проблем директорка називає зменшення на 40 мільйонів злотих субвенції на навчання дітей меншинних мов. А також те, що наглядові органи закладів нашої громади у Польщі мусили припинити оплачувати уроки з мови, історії та географії України для учнів з українським громадянством.

— Те, що вже немає грошей на заняття з рідної мови для дітей з України, видно по фінансах школи. Крім цього, наш наглядовий орган — маршалківське управління Вармінсько-Мазурського воєводства — уже було змушене

повернути до Міністерства фінансів 600 тисяч злотих, виділених у 2020 році, — зазначає директорка школи у Гурові-Ілавському.

— Шкода мені дітей з України, бо я завжди дивлюся на це з перспективи учня. Діти та молодь часто приїжджають до Польщі з батьками. Дорослі платять тут податки, — говорить директорка з Білого Бору.

Трапляється, що учні отримують польське громадянство в останньому класі ліцею або вже після завершення навчання.

— Лише маючи громадянство, вони можуть вивчати рідну мову, історію та географію, як їхні однокласники — представники української меншини. Проте тоді вже стає запізно. Це трішки несправедливо. Якщо батьки платять тут податки — діти-громадяни України повинні мати можливість ходити на такі уроки, — вважає Дорота Джевецька.

Зараз у Білому Борі заняття з української відбуваються для однієї групи учнів — представників меншин. Вони мають три години мови на тиждень. Натомість маршалківське управління фінансує навчання української літератури для учнів-громадян України. ■

Фото з архіву шкіл

Продовження з 1 сторінки

Учні — заручники політики

У 2019-2020 роках українську мову як меншинну вивчало у Польщі 2943 дітей у понад 800 школах. У 2020-2021 — уже 2175. Тобто за два роки їхня кількість зменшилася на 26%. Частково це пов'язано з відсутністю фінансування таких уроків для дітей з українським громадянством.

«Для громади ключове значення мають школи та пункти навчання. Обмеження освітньої субвенції означатиме реальну загрозу обмеження кількості таких закладів, якими управляють громадські організації», — говорив на слуханні у парламенті 21 січня голова ОУП Мирослав Скірка. Він зазначив, що за десять років діти з меншин, які вивчають українську мову, не отримали жодного нового підручника. «Лише завдяки рішучості одного з фондів, педагогічної спільноти та фінансуванню Міністерства національної освіти, школи та пункти отримали зошити, які мають допомагати їм в освітньому процесі», — говорив голова Об'єднання. Очільник організації навів також статистику щодо вивчення польської в

Україні — такі уроки там зараз відвідує приблизно 91 тисяча дітей. За його словами, за останні два роки профільне українське міністерство підготувало, надрукувало та передало учням 200 тисяч книг. Це — підручники не лише з мови, а й для вивчення інших предметів польською.

«У ситуації, коли Україна бореться з російською агресією, нікому не прийшло у голову обмежити можливість діяльності шкіл для дітей, які хочуть вивчати польську мову. Або не друкувати підручники. Кожна дитина, незалежно від її етнічного походження чи громадянства, за бажанням може скористатися пропозиціями усіх шкіл України. Про Польщу я, на жаль, не можу сказати те ж саме», — заявив Мирослав Скірка.

Він наголосив: з абсурдних причин Сейм хоче покарати дітей німецької національної меншини у Польщі за те, що польська влада має претензії до німецького уряду. «Права однієї громади не можуть бути порушені без порушення прав іншої. Це вдарить по всіх нацменшинах. Обурення викликає ще й те, що за цю політичну гру мають платити найслабші: діти», — завершив голова ОУП.

Важлива солідарність громад

— Ми вже маємо сигнали від вчителів, які викладають німецьку мову — деяким із них радили шукати нову роботу. У гмінах вже почали рахувати, скільки шкіл у наступному шкільному році зможуть утримати, а які буде треба закрити, — зазначає представник німців Рафал Бартек.

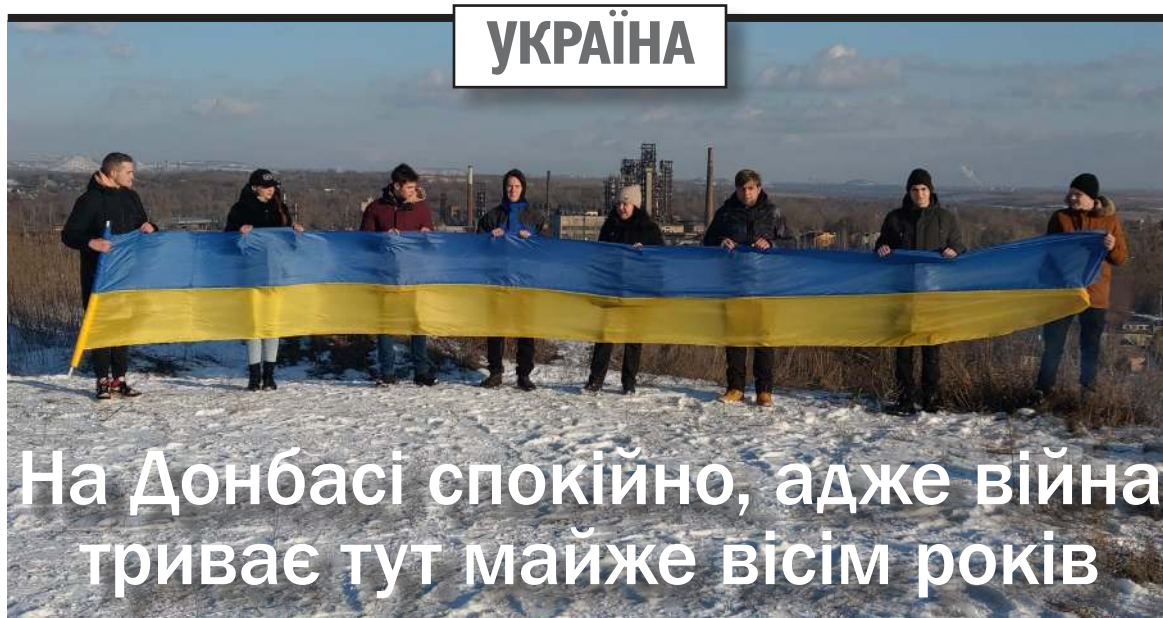
Саме члени цієї спільноти півтора місяці тому ініціювали акцію, у межах якої публікували у соцмережах фото: зображені на них користувачі затуляли руками рота. До цього додавали хештег [#sprachlos #niemaMowy](https://www.instagram.com/sprachlos_niemaMowy/). До флешмобу почали приєднуватися представники й інших меншин, зокрема українці. Крім цього, активісти опублікували петицію, яку підписали кілька тисяч осіб; розміщували звернення на сайтах своїх структур, організовували пресконференції. До солідарності з німецькою громадою закликає також Григорій Купріянович, співголова Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин. Саме він за день до голосування у Сеймі звернувся до прем'єр-міністра Матеуша Моравецького із закликом змінити позицію уряду у питанні скорочення субвенції на освіту.

У своєму листі Купріянович наголошує, що обмеження коштів стосується лише німецької меншини: «Важко уявити, що у демократичній правовій державі навчання мови однієї громади може відбуватися за іншими правилами і стандартами, ніж решти меншин, що означало би нерівне ставлення до громадян за національним критерієм».

Українець також зауважив, що використання спільнот як заручників закордонної політики є порушенням принципу рівності громадян: «Це суперечить не лише Конституції, закону про меншини чи міжнародним конвенціям, але й державному суверенітету».

«Я думаю, що через цю ситуацію громадяни Польщі інших національностей можуть мати обмежені можливості для навчання своїх дітей. Бо тут ідеться не про моє покоління, а про наступне. У часи демографічної кризи в країні їх (дітей та молодь — ред.) треба заохочувати жити тут, здобувати мовні та професійні навички. А влада робить усе, щоби відбити це бажання», — пояснює Рафал Бартек. ■

Сторінку підготував
Павло ЛОЗА

На Донбасі спокійно, адже війна триває тут майже вісім років

▲ Активісти біля Нью-Йорка

Ніхто не може сказати, чи почнеться велика війна. Але в Україні багато хто нагадує, що бойові дії йдуть уже майже вісім років. Звісно, найкраще це видно безпосередньо на місці. На Донбасі почуваєшся спокійніше, ніж, наприклад, у Києві, або коли читаєш пости у соцмережах. Щоправда, за цим спокоєм криються різні мотиви.

Попри те, що від початку війни на Донбасі минуло стільки часу, мене щоразу дивує, як легко і швидко можна доїхати до лінії фронту. Потяг із Києва до Костянтинівки у Донецькій області відправляється о 6:10 і прибуває о 12:48. Швидкісним поїздом «Інтерсіті» подорожується комфортно. Вагони виробництва південнокорейської компанії Hyundai закупили до Євро-2012, який проходив, зокрема, у Донецьку. Війна стирає спогади про те, як тоді трибуни стадіону та міста були синьо-жовтими.

Востаннє про цей чемпіонат мені нагадали проросійські бойовики у Донецьку, коли затримали мене у липні 2014 року. Молоді хлопці з автоматами, які нагладжали за мною, на слова про те, що я жив у Познані, розповідали, що приїжджали туди на футбольні матчі.

Зараз іноземні журналісти практично не мають шансів потрапити до Донецька. Але з Костянтинівки за пів години можна доїхати до шахтарського міста Торецьк, яке знаходиться фактично на лінії фронту.

Ми звикли до війни

Останній раз я був у Торецьку у квітні 2021 року під час весняної ескалації: тоді росіяни теж зосередили понад 100 тисяч солдатів уздовж українського кордону. У ті дні на лінії зіткнення ця точка була більш гучною, ніж зазвичай, наприкінці січня.

Утім, цього разу моєю метою був не сам Торецьк, а Нью-Йорк, що знаходиться неподалік. Назва цього селища міського типу — не помилка. Торік Верховна Рада вирішила задовольнити прохання жителів Новоградського та повернути населеному пункту історичну назву. Нью-Йорк заснували німецькі колоністи у 19 столітті, і називався він саме так до 1951 року. Тоді радянська влада вирішила, що з огляду на Холодну війну така назва не підходить.

Володимир Ємець, активіст із Торецька, організував мені зустріч зі своїми колегами з Нью-Йорка. Ми сидимо у кафе в центрі цього маленького містечка — важко повірити, що ми так близько до лінії фронту. Про це час від часу нагадують солдати, які входять до закладу.

Військовий біля Золотого

— Напевно, звучить погано, але ми звикли до війни, — каже Крістіна Шевченко.

28-річна вчителька та активістка була обличчям руху за повернення назви Нью-Йорка. Зараз вона займається, серед іншого, розвитком локальної інтернет-газети NEWYORKER.CITY.

Але інші місцеві кажуть те ж, що і Крістіна. По-перше, вони пережили інтенсивні бойові дії у 2014 та 2015 роках, коли артилерійські удари були звичним явищем. По-друге, їм стільки років говорили, що у будь-який момент можуть відновитися масштабні бої, що вони перестали на це звертати увагу.

Ємець сміється, що нещодавно по телефону інструкував друзів з інших регіонів України, що робити у разі нового нападу Росії. Щоправда, він додає: коли починається артилерійський вогонь і бомбардування з повітря, ваші можливості, окрім пошуку укриття, невеликі.

Ідемо на місцевий оглядовий майданчик. Це — пагорб з видом на Нью-Йорк. Тут є старий цвинтар із кількома надгробками німецьких активістів. А в сонячний день, як-от сьогодні, добре видно сусідню Горлівку, до якої по прямій — лише п'ять кілометрів. Раніше, тобто перед війною, місцеві жителі ходили туди навпростець через поля. Але з 2014 року місто перебуває під контролем проросійських бойовиків.

«Наші завдання не змінилися»

Менш ніж за 100 км на північний схід від Нью-Йорка знаходиться місто Золоте. Це — одна з гарячих точок Луганської області. Типова шахтарська місцевість — такий стереотипний Донбас. Я був тут наприкінці липня 2020 року, за день до того, як президент Володимир Зеленський оголосив про «повне» (чергове) припинення вогню. Був тихий спекотний день, діти та дорослі їли морозиво на вулиці, як раптом неподалік пролунав одиничний глухий вибух. А незабаром зашуміло від автоматів, гранатометів та мінометів. Після цього справді було кілька місяців тиші. Але з початку 2021 року звуки пострілів у цій місцевості знову стали звичними для мешканців.

На позиціях українських бійців поруч із Золотим спокійно. Це підтверджує командир загону Віталій. Позиції противника — на відстані 1200 метрів перед нами. Жодного руху там не видно.

— Останній місяць тихіший. Праворуч набагато голосніше, там майже щодня стріляють. Наші там знаходяться на відкритій місцевості, — розповідає Віталій.

І справді, відразу на підтвердження його слів із правого боку чути поодинокі глухі звуки пострілів із автоматичних гранатометів, а потім стрільбу з великокаліберної стрілецької зброї.

— Наше завдання просте: утримувати цей відрізок лінії оборони. Запобігти проникненню ворожих груп. І тримати війська напоготові. Ми готові діяти незалежно від сезону, — каже мій співрозмовник.

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба закликав не вірити негативним прогнозам про можливе вторгнення Росії в Україну. «Не вірте апокаліптичним прогнозам. В різних столицях пророкують різні сценарії, але Україна готова до будь-якого розвитку подій», — написав він у твіттері, додавши, що Україна має потужну армію, безпрецедентну міжнародну підтримку та віру українців у свою державу. Раніше, 5 лютого, генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг заявив, що Росія продовжує нарощувати військову потужність біля кордонів України. Також американські медіа писали про те, що Росія зосередила 70% військ, які можуть здійснити вторгнення.

Очільниця МЗС Німеччини Анналена Бербок 7-8 лютого здійснить візит в Україну. Це вже її другий візит до Києва з початку року. Бербок проведе переговори з українським колегою Дмитром Кулебою щодо координації зусиль у межах «Нормандського формату», втілення комплексного пакету стримування Росії, розвитку торговельних відносин, зміцнення енергетичної безпеки. Також сторони планують активізувати діалог щодо історичної відповідальності Німеччини перед Україною. Під час візиту до України глава МЗС Німеччини планує відвідати лінію розмежування на Донбасі. 7 лютого міністри проведуть спільну пресконференцію в онлайн-форматі. Під час свого попереднього візиту, у січні, Бербок заявила, що Захід готовий до переговорів з Росією щодо деескалації на кордонах України. При цьому, як зазначила міністерка, Німеччина виключає будь-які поступки з принципових питань, а суверенітет та територіальна цілісність України не є предметом для обговорення.

Натомість 14 лютого планується, що в Україну приїде федеральний канцлер Німеччини Олаф Шольц. У межах візиту він проведе перемовини із президентом Володимиром Зеленським. 8 лютого Україну відвідає президент Франції Еммануель Макрон. Протягом першого тижня лютого Україну відвідали з робочими візитами прем'єр-міністри Великої Британії, Нідерландів, Польщі та Греції. Раніше, 3 лютого, Київ відвідав президент Туреччини Реджеп Тайїп Ердоган. За даними німецької газети «Süddeutsche Zeitung», Україна переддала уряду Німеччини неофіційний запит, що включає список бажаних озброєнь, необхідних для захисту проти можливої агресії Росії. Натомість раніше канцлер Німеччини Олаф Шольц заявив, що німецька влада продовжуватиме політику попередників та виступатиме проти поставок в Україну озброєння.

Східні кордони НАТО посилять військовими США і Великої Британії. Посол Великої Британії в Естонії Росс Аллен заявив, що британська сторона веде підготовку до перекидання контингенту з Німеччини до Естонії. 850 військових разом із танками та артилерією мають прибути у лютому до міста Тапа. Наразі в Естонії перебуває 900 військових Британії. Додатковий контингент пробуде в країні щонайменше два місяці. Тим часом, Міноборони Польщі повідомляє, що додаткові сили США продовжують прибувати до міста Ряшева. Вони будуть розміщені у південно-східній частині країни неподалік кордону з Україною.

Іноземці, які живуть у Києві, провели Міжнародний марш єдності за Україну — International Unity March for Ukraine. «Ми, міжнародна спільнота в Україні, сьогодні проводимо марш через центр міста, щоб продемонструвати солідарність з Україною. Ми нікуди не йдемо, бо Україна — це і наш дім!», — написали організатори події у фейсбуці. Учасники (яких зібралось близько 200) пройшли ходою від парку біля пам'ятника Тарасові Шевченку і з прапорами країн-союзниць до Майдану Незалежності, там заспівали гімн України. Також вони розгорнули великий банер на підтримку України.

Президент Чехії Мілош Земан виступив проти відправлення військових НАТО до України. Аргументом він назвав те, що вона не є членом Північноатлантичного альянсу. Земан також висловився проти відправлення чеських військових до східних кордонів НАТО і назвав це «брязканням зброї». Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба назвав цю заяву «спробою підірвати відносини між країнами». «З нетерпінням чекаю в Україні Яна Ліпавського. Він представляє відповідальний уряд, який розуміє, яку небезпеку для Чехії та Європи загалом становить агресія РФ проти України», — написав Кулеба у твіттері.

Лідера кримськотатарського народу, народного депутата України Мустафу Джемілева номінували на Нобелівську премію миру у 2022 році. Його кандидатуру зголосила віцепікерка нижньої палати польського парламенту (сейму) Малгожата Госевська. Про це заявив польський правозахисник Петро Хлебівич. У 2021 році Мустафу Джемілева пропонував висунути на Нобелівську премію миру кримськотатарський активіст, член Меджлісу кримськотатарського народу Абмежіт Сулейманов. Джемілеваномінували на Нобелівську премію миру у 2009, 2011 та 2015 роках.

Підготувала Христина ЗАНІК

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА

Український ветеран у Польщі:

70% з нас – тих, хто в ЄС – повернеться за потреби на фронт

«Що завтра прийде в голову Путінові або його генералам – не знає ніхто. Але я реально не вірю у повномасштабну війну», – говорить Дмитро Довженко, звільнений у запас військовослужбовець, який служив санітарним інструктором 1-го Окремого феоодсійського батальйону морської піхоти. Українець засновує у Польщі Фонд українських ветеранів в ЄС.

27 січня Сейм ухвалив резолюцію про солідарність з Україною. Нижня палата польського парламенту закликала уряди країн НАТО та ЄС усебічно підтримати Київ. Як ви оцінюєте допомогу, яка йде не лише з Польщі?

Звичайно, я дуже вдячний за це. Дійсно, нам зараз почав допомагати увесь світ...

...зараз, але війна не від сьогодні.

Саме так. У нас скоро розпочнеться вже дев'ятий рік війни. У 2014-му, пам'ятаю, навіть громадяни Польщі брали участь у добровольчих батальйонах в Україні. Також польські інструктори в межах програм НАТО приїжджали та навчали нас. Ми навіть користувалися «натівськими» засобами першої медичної допомоги, бо в нас цього не було. Але зараз – зовсім інша ситуація. Українська армія є єдиною в Європі, яка має безпосередній досвід у збройному протистоянні проти російського війська, знає його особливості.

Тому Польщі зараз варто було би замислитися над тим, щоби для особистої безпеки наймати інструкторів з України. Вони могли би допомогти, наприклад, готувати польських колег, пояснюючи особливості ведення війни з Росією і тактику, яку вона використовувала на Донбасі. Бо навіть ті поляки, які були у місії в Афганістані, все одно не мають досвіду боїв з російською армією. Поки російський чи білоруський солдат не відкрив рот, поляк не відрізняє його від польського. Тому тут потрібен досвід наших інструкторів. Методи НАТО можуть не допомогти у сутичці з Росією. На мою думку, у випадку повномасштабної війни Кремля проти України Польща зіткнеться безпосередньо з проявом агресії з боку Білорусі.

Який сценарій подій ви передбачаєте?

Ми маємо справу з неадекватною країною, яка не дуже послуговується логікою і здоровим глуздом. Але я особисто сьогодні реально не вірю, що Росія полізе проти України та блоку НАТО повномасштабно. Причина дуже банальна. Постійно підтримуючи зв'язок із тими, хто знаходиться безпосередньо на передовій, а також зі свого досвіду, я знаю, що така активність з боку Росії, як зараз, спостерігається постійно двічі на рік. Зазвичай – на початку осені та наприкінці весни. Так відбувається уже вісім років поспіль.

У 2014 році російські політики казали, що через два тижні будуть у Києві, через три – у Варшаві, а через місяць – у Парижі. Але на їхньому шляху стояв Донецький, Луганський аеропорти, Широкине та інші населені пункти, які втримала Україна, котра тоді взагалі не вміла воювати. Ми змогли відкинути бойо-

Фото з архіву Дмитра Довженка

виків – на жаль, не повністю, бо частина української території окупована. Але вони не змогли пройти далі. Легенда про надсучасне російське озброєння раз за разом виявлялася недостовірною. Якщо вже росіяни до нас полізуть, то станом на сьогодні в Україні є мінімум 200–250 тисяч людей, які мають безпосередній бойовий досвід.

Скільки з них звільнені у запас?

Близько 150 тисяч. Я серед них. Це називається «оперативний резерв». Проте у випадку повномасштабної або яскраво вираженої агресії, тобто сильного загострення бойових дій на Сході України, я думаю, 70% тих із нас, хто проживає на території ЄС, зберуться і повернуться до своїх частин. Фактично вистачить від 24 до 78 годин, щоби українська армія збільшилася мінімум на сто тисяч людей, які мають бойовий досвід і – що дуже важливо – розуміння того, що не можуть сказати «нехай тепер воюють інші». Решта 30% – це ті, хто мають поранення, зламані фізично або психічно. Також – ветерани з віковим обмеженням, тобто, наприклад, люди, що вісім років тому мали 55 років, а сьогодні їм уже 63. Треба розуміти, що у такому віці марширувати десять кілометрів у повному екіпуванні – нереально.

Скільки українських військових-ветеранів є у Польщі?

Наша організація охоплює близько тисячі людей. Але це крапля в морі. Дуже багато ветеранів не хочуть заявляти про себе. Просто не мають бажання поясню-

вати кожному пересічному громадянину Польщі, що відбувається в нашій державі насправді. Тим більше, якщо чули у контексті війни коментарі про «Правий сектор» чи «бандерівців». Пересічного поляка не конче цікавлять проблеми України. Тому багато хто з ветеранів намагається «не світитися». За моїми оцінками, боєздатних людей, які виїхали з України закордон із різних причин, є близько десяти тисяч. Це активні громадяни. Проте навіть я не можу сказати, скільки насправді їх перебуває у Польщі.

А ви відколи тут?

Із 2019 року, але маю надію, що буду тут тимчасово. Я переїхав у Польщу, як тільки закінчилася моя служба. Я перебував на фронті п'ять років, із 2014-го. Коли пішов туди, був уже одружений, мав дітей. Під час війни народилися наступні. Моя родина не радіє, що я можу повернутися на передову, але чудово розуміє, що, якщо у випадку повномасштабної війни я не піду на фронт, то, можливо, за 10–15 років моїм синам, старшому та молодшому, доведеться закінчувати цю війну. Я – з тих батьків, які не хочуть, щоби їхні діти воювали. Хай краще це буду я.

Чим займається організація, яку ви очолюєте?

Вона працює і зараз знаходиться на стадії реєстрації. Фонд українських ветеранів в ЄС буде офіційно зареєстрований у Польщі, але фактично працюватиме по всій Європі. Зараз є багато ветеранів, які виїхали. Хто на роботу, хто – на тренування та з інших причин. Відповідно, ми хочемо об'єднати цих людей, аби нас на еміграції перестали використовувати шахраї. Також дуже часто розповсюджуються фейки про те, що військові нібито «голодні, голі босі», що боєць нічого не має. Це вже давно не 2014 рік, а репутація, зокрема і в ЄС, наших солдатів дає дуже негативну картинку. Тому ми об'єднуємося, по-перше, щоби протидіяти шахраям, а по-друге – аби уникнути можливих провокацій, мовляв, ми «кидаємося на людей».

А ці питання особливо «хвилюють» польських націоналістів. Потік негативу насправді не відповідає дійсності. Ми вже надаємо допомогу. Передусім психічну, тому що люди, які безпосередньо брали участь у бойових діях, усе-таки мають певні особливості психіки. Їм інколи треба зрозуміти, що є «свій», хто може допомогти та підтримати. Хоча я зараз живу у Вроцлаві, організація працює скрізь, де є наші ветерани. А вони – у Данії, Бельгії, Італії та інших країнах. Окрім цього, ми намагаємося здійснити у Польщі проєкт «Інформаційний пункт „Український Ветеран“». Він має розповідати, зокрема, місцевим жителям про те, що відбувається насправді на Сході України. Зараз ми шукаємо інвестора для реалізації цієї ініціативи.

Проект «Український ветеран» має на меті розповсюджувати серед пересічних європейців інформацію про перебіг війни в Україні – з донесенням хронології подій, звітів міжнародних організацій (ООН, НАТО, ОБСЄ, Сенату США, ПАРЕ та інших), та поширювати ідею про те, що Україна воює з Росією не лише за власний суверенітет і територіальну цілісність, а й боронить ЄС та європейські цінності. Наслідком такої інформаційної діяльності має стати поінформованість європейських виборців про ризик загравання з Росією та небезпекою будь-яких перемовин із країною-агресором. А також – розповсюдження думки про необхідність всебічної підтримки України. ■

Павло ЛОЗА

Продовження з 5 сторінки

Попри тишу, ми йдемо до наступних бійців не навпростець, а безпечною стежкою, розміченою між деревами та кущами. Віталій каже, що частину їхніх позицій добре видно з того боку, тож існує ризик потрапити під вогонь противника.

Чоловік не вірить у велику війну. За його словами, з військової точки зору для цього немає передумов. На його думку, те, що зараз відбувається, є спробою Росії залякати Україну та Захід. Але на Донбасі загострення може у будь-який момент.

Проте солдати запевняють, що ворог не пройде. Усі тут на добровільних засадах (підписали контракти). Їхня мотивація проста: не хочуть жити під російською окупацією.

Війни не буде...

Далі на схід від Золотого розташована Станиця Луганська. Звідси до Луганська дуже близько. До війни це було місто-сателіт, відоме садівництвом і городництвом, урожай місцеві збували в обласному центрі.

Нині сусідній Луганськ, як і Донецьк, перебуває під контролем проросійських бойовиків.

У Станиці є єдиний перехід на лінії зіткнення, через який можна потрапити на територію так званої «Луганської Народної Республіки». Щодня в обидва боки КЛВВ перетинають до 2 тисяч людей. Перед пандемії

Золоте, сліди від давніх обстрілів

мією їх було до 15 тисяч. Але обмеження, запроваджені владою самопроголошеної республіки, вже другий рік поспіль значно ускладнюють процес.

Більшість людей, які проходять через це КЛВВ, не вірять у нову велику війну. Хтось каже, що це інформаційна операція. Іще хтось – що Київ нагнітає ситуацію і Росія не має наміру напасти. Це звучить дивно з точки зору подій 2014 року. Хоча тоді теж багато хто довго старався не помічати «російського сліду» у війні на Донбасі.

Наталія, що повертається з Луганська, каже, що в місті практично не видно бойовиків. Але додає, що її квартира знаходиться у спальному районі, тому в центрі і в інших частинах міста вона фактично була тільки проїздом. Вона потихеньку вивозить із Луганська майно, що залишилося. Після початку війни жінка втекла разом із родиною. Вони не хотіли жити під російською владою. Чоловік Наталії служить в українській поліції, а її син воював в українській армії. Жінка додає, що в Луганську залишилося багато людей з проукраїнською позицією. ■

Петро АНДРУСЕЧКО, Донбас

Фото автора статті

РЕПОРТАЖ

Маріуполь:

прифронтове місто, що будує собі новий імідж

До початку війни Маріуполь – місто на березі Азовського моря у Донецькій області – мало репутацію промислового гіганта із поганою екологією. Про нього і досі так говорять, але до цього іміджу додалися епізоди окупації та запеклих боїв 2014 року, а також обстрілів 2015-го. Зараз прифронтове місто виглядає доволі контрастно: заводи працюють, але вже не так потужно як раніше; почав розвиватися культурний сектор; усе це, втім – у тіні війни, яка від Маріуполя залишається зовсім недалеко.

Січень – не туристичний сезон, але на новозбудованому пірсі неподалік центру міста, ховаючись у шарфах від поривистого вітру, гуляють кілька людей. Видно, що у теплі часи це популярна відпочинкова локація: у темряві пірс красиво підсвічують знизу, поруч – кілька точок із фаст-фудом та львівський заклад «П'яна вишня». На поручні – наклейки з якорем та написом «#тут варто зустріти схід сонця».

Такої айдентики по місту багато, це – частина нового туристичного бренду Маріуполя. На різних локаціях гостям та містянам пропонують: «тут варто зупинитись», «тут варто відпочивати», «тут варто працювати», «тут варто жити» – варіанти фраз і додатки до них варіюються в залежності від місця.

«Маріуполь змінився за останні роки. Тепер він відомий як останній форпост української армії, із новими проблемами, легендами та стереотипами. Конфлікт із Росією поміж іншим зумовив транспортні проблеми: триваліша дорога, скасування залізничних та автобусних маршрутів перетворили Маріуполь на місто на околиці української географії. Разом із тим, маріупольці усвідомлюють, що на позитивні зміни впливає кожен, а місто здатні рухати вперед навіть маленькі ініціативи. Ми вирішили переосмислити імідж Маріуполя і побудувати новий яскравий та позитивний бренд», – пишуть на міському сайті.

За останні роки справді багато чого змінилося – передусім тут намагаються розвивати креативний сектор. У 2021 році Маріуполь мав статус Великої культурної столиці України (його може отримати будь-яке місто, для цього треба податися на конкурс від Українського культурного фонду; Маріуполь виграв його зі стратегією «Діалог»). Тут уже кілька років проходить літературний фестиваль Mariupol Open Book, сюди приїжджав відомий фестиваль сучасної культури «Гогольфест», який спершу проходив тільки у Києві, а тепер розширюється на інші міста України. Є тут і локальні ініціативи. Приміром,

«Життя дверей має значення» – її активісти відновлюють двері у старовинних будівлях та розповідають містянам про їхню історію, або «Платформа Тю» – осередок сучасної культури, заснований переселенцями з окупованого Донецька. Вільний простір «Халабудя» організували місцеві мешканці для координації громадських ініціатив – там проводяться відкриті зустрічі та дискусії, зараз там можна повчитися фотографії, графічному дизайну чи підприємництву. Ще один символ міста – стару водонапірну вежу – перетворили на креативний простір та культурно-історичний центр. Тут можна купити книги або взяти щось почитати (у вільній бібліотеці, створеній у форматі буккросингу), придбати сувеніри, дізнатися, куди піти та що побачити у Маріуполі, попрацювати у коворкінгу або ж просто приємно провести час: будівля має кілька поверхів-ярусів, облаштованих для відпочинку – тут є столики, крісла-мішки, навіть велика ялинка. За 20 гривень (це кілька злотих) можна піднятися на останній поверх і пороздивлятися Маріуполь згорі.

Звідси добре видно певну строка-тість, зумовлену цими останніми змінами. Центр – добре облаштований і

сучасний, схожий на центр будь-якого великого міста. Тут багато кав'ярень на різний смак: є як і локальні, так і загальноукраїнські мережі на кшталт «Львівських круасанів». Деякі ще зберігають російський неймінг, але – за моїми кількадедними спостереженнями – у сфері обслуговування переважає українська мова, принаймні її тут точно не менше, ніж у Києві. Міський транспорт – новий і зручний, до новорічних свят у центрі споряджені ялинка, ковзанка і багато гірлянд.

У 2014 році, коли Маріуполь на кілька тижнів опинився під російською окупацією, саме тут проходили жорсткі бої. Про них нагадує будівля міської ради на головній вулиці, частину якої не відновлювали після пожежі – вона так і стоїть, огорожена парканом. У 2014 році вона кілька разів переходила із рук в руки, зрештою її спалили російські бойовики. Проспект Леніна, на якому тоді це все відбувалося, перейменували на проспект Миру.

День звільнення Маріуполя відзначають тепер 13 червня – місто відвоювали бійці добровольчих батальйонів та Національної гвардії. Але в умовах активних бойових дій воно залишалося вразливим. Через пів року, 24 січня 2015-го, один із житлових кварталів – Східний мікрорайон – обстріляли з російських реактивних систем залпового вогню «Град». Під вогонь потрапив також блокпост Збройних сил України у селищі Виноградне.

Углиб міста

Обстріл Маріуполя – одна із тих віх російсько-української війни, про яку тепер постійно пам'ятають і яка з нею асоціюється – так само, як Дебальцеве, Іловайськ тощо. В СБУ заявили про пряму участь кадрових російських військових у цьому обстрілі, про це ж згодом писали журналісти-розслідувачі Bellingcat. У січні 2015-го загинуло 29 мирних мешканців, майже 100 зазнали поранень. Серед загиблих були діти та підлітки.

Доїхати до Східного мікрорайону можна тролейбусом із центру. Він переїжджає на протилежний берег річки Кальміус – і тут уже набагато більше відчувається атмосфера «старого» Маріуполя, промислового. Життєдіяльність міста досі великою мірою сконцентрована навколо металургійних заводів, що належать олігарху Рінатові Ахметову. Це – комбінат із типово радянською назвою «Ілліча» та ще один – «Азовсталь». Вони ж – основна причина поганої екологічної ситуації в місті, зокрема забрудненого повітря. Керівництво стверджує, що модернізує заводи, аби зменшити шкоду довкіллю, але цього явно недостатньо. Тролейбус довго їде дорогою уздовж «Азовсталі» – величезний завод виглядає як ціле окреме місто. Тут набагато гостріше

відчувається специфічний запах, труби випльовують дим – ці вежі над химерною забудовою цехів видно здалеку. Після заводу починається мікрорайон Лівобережний – тут, до слова, знімали деякі сцени з фільму Валентина Васяновича «Атлантида», який розповідає про Донбас після завершення російсько-української війни.

Один із таксистів у розмові жаліється мені, що зарплати, утім, на заводах уже не ті, що раніше – тому люди туди й не йдуть працювати. Ще одна місцева мешканка Світлана – активістка культурної ініціативи, яка на щодень працює в маркетингу – каже, що зараз на підприємствах групи «Метінвест» працює приблизно 20 тисяч людей. Сама по собі цифра велика – але Маріуполь налічує 400 тисяч мешканців, тож у порівнянні це доволі мало.

Східний мікрорайон розташовується якраз за Лівобережним, це крайня на північний схід частина міста. Він, як і Маріуполь загалом, дуже контрастний. З одного боку – типово радянська забудова сірих панельних будинків, базари, прямі вулиці, що у поєднанні із похмурим зимовим днем і сталевим небом над головою справляють доволі гнітюче враження. Але поруч із цим – новенький громадський транспорт та дитячі майданчики, кілька шкіл і загалом багато дітей на вулицях; окремі будинки відремонтовані і пофарбовані у пастельні кольори. Одразу за кінцевою зупинкою тролейбуса – траса, на якій починаються блокпости, і поле за нею. Поруч – на закинутій будівлі напис «Жыве Беларусь», гасло білоруських протестувальників.

За 20 хвилин прогулянки Східним мікрорайоном зустрічаємо два пам'ятники загиблим, буквально за кілька метрів один від одного. Один із загальним написом про світлу пам'ять загиблим мешканцям, ще один – підписаний як меморіал «Нацкорпусу» та полку «Азов» до другої річниці обстрілів.

Де-не-де на будинках ще можна помітити діри від снарядів. Таксиста, з яким повертаємося до центру, питаємо, які з них обстрілювали, на що він коротко відповідає:

– Та всі. Якись більше, якись менше.

Він пояснює, що багато постраждалих від обстрілів домівок уже поремонтували:

– Уже ж сім років минуло все-таки.

Повертаємося у парк «Міський сад» у центрі міста – він розташований на пагорбі, з якого добре видно, море, порт, завод, а за ним – терикон, що ніби приліг біля води. Парк збудований ще за радянськими лекалами: уздовж алеї тут – старі погруддя російських письменників. Натомість далі – сучасні вже фотографії українських військових та кам'яний хрест – емблема Збройних сил України.

Моє відрядження у Маріуполь припало якраз на останні напружені місяці, коли весь світ спостерігає, як Росія перекидає війська до українських кордонів і в Білорусь. Парадоксально, у прифронтовому місті відчувається набагато менше хвилювання й паніки, ніж у Києві. Один із місцевих волонтерів Кирило так і каже мені – тут всі вже знають, що таке війна, і розуміють, до чого треба бути готовими. Я би на вашому місці у столиці більше переживав, там же як зайдуть із Білорусі – скільки їм до того Києва залишиться, стверджує він. Я думаю, що Кирило у чомусь правий – місто, яке пережило одні з найсильніших обстрілів, окупацію, та майже вісім років живе поруч із війною, певно, набагато менше заскочене зненацька новою російською ескалацією. ■

Оля РУСІНА

Фото авторки статті

«Сьпівы нашого роду»

Третя част

РЕЦЕНЗІЯ

Часто можна почути, як хтоси представлят ся, же є активістом або діячем. «Быти активним» ци «діяти» може означати вшитко і нич. В припадку Гриця Суханича можна повісти з переконаньом, же обидва тоты окресліня пасують до нього, як до мало кого. Знаме го медже іншым як члена Головної управи Обеднання Лемків, співорганізатора і ведучого «Ватры» в Ждыни, автора аудіції «Радіо Кермеш» в Кракові, а то певно лем частина його активності. В 2017 роци Гриц зачал проект «Сьпівы нашого роду», в рамках якого зобрал гудаків — Русинів з Польщы і Словації для — як сам повідал — запредентування наших незнанных мелодій і сьпіванок. Першый альбом «Сьпівів» вказал ся в 2018 роци і повім шыро — крутил ем го в хыжы і авті на округло. Більшіст сьпіванок была для ня одкрытиям, знал ем може дві або три. Другый альбом, котрый был выданий в 2020 роци, втримал високий рівень. На початку 2022 рока вышла третя част «Сьпівів». Як написали сами творці, «не зважаючи на пандемію, яка од двох років є фурт присутня в наших плянах і думках — далі працюємо». Чого можна очікувати по альбомі?

По-перше, новых сьпіванок і, як признали ся автори — «веще пісень з авторскима словами і музиком», до того інспіраций культуром наших сусідів: Євреїв і Ромів. В награнях взяли участ сьпіваки і гудакы з Польщы і Словації, котрых знаме з попередніх части, але тіж новы. Хоц автори застерігают, же не є професійними гудакими, альбом треба музичні оцінити барз високо, так як і попередні. Як ся трафит часом даяка фалшыва нота, то зміцнят она лем автентичніст переказу. Адже треба повісти, же творці «Сьпівів» вписують ся в нурт гласны автентичного, а не так званого стилізованого фольклору, як найбільш відомі в Польщы ансамблі «Мазовше» ци «Сьльонск», котры з правдивым мазовецьким ци сілезьким фольклором мають мало спільного. Можна собі уявити, же сто років тому музика зо «Сьпівів» звучала на руснацкых забавах ци весілях.

Як иде о зміст, то знов можна почути меньше відомі пісні, котры найчастіше оповідають о любови, війні, природі та еміграції. Єврейскы мотивы чути в сьпіванці «А під нашым окечком», ромскы — в «Іде почтар», де, зрештом, єдна стрічка сьпівана єст по циганьскы. Пісні походять з ріжных

сіл, і по польській, і по словацькій страні границі. Авторы нашли їх в збірках Василя Баволяка, Юрія Цимбори, Андрія Дулебы, Ярослава Полянського. За графічну обробку альбому зас відповідальна была Югаска Сьпяк, і зас вышло ей то барз гарді.

Ци до чогоси можна ся причепити в третіх «Сьпівах»? При пару сьпіванках не є опису, одкаль походять або хто їх подал. Можна ся лем додумати, же слова і музика в тых припадках сут народны. Хоц цілий проект творять молоды люде, я не є до кінця переконаний, ци автентична народна музика трафит до молодого покоління. По собі повім, же як ем был хлопчыском, то від фольклору ем втікав, бо пригадувал мі село. Змінило ся то з віком, треба было до того попросту дозріти. Молодым певно більше підыйде до сподобы лучыня фольклору з сучасном музиком, наприклад, електронном, чого сьвіжым доказом в Польщы є хоц бы гурт «Гиляя». Як посмотріме далє, то етнічны мотивы гарді выкористує українська «Онука». Тым не меньше «Сьпівы» напевно для наступных поколінь є прекрасным джерелом того, яка была наша музика колиси. Можна лем мати надію, же стане ся інспірацийом для музичных і не лем музичных проектів.

На кінець вартат підкреслити ишы єдну річ. Гриц Суханич черговый раз вказал, же вміє найти зовнішнє фінансування свого проекту. Партнером третьой часты «Сьпівів» є Фондация ПЗУ (Fundacja PZU), підтримали ей тіж приватны спонсори. То наука для нас, спеціально старших, жебы пробувати глядати зовнішны гранты на свої ініціативы, а не лем ходити і просити ся по людях. Можливостей такого дофінансування є барз дуже, треба лем кус поглядати.

Ігор КСЕНИЧ

Фото з архіву Гриця Суханича

«Сьпівы нашого роду. Третя част» (2022). Видавец: Братство грекокатоліцкой молоді Сарепта. Медияльні патронат: Радіо Лемко, Радіо Краків. Партнер: Фондация ПЗУ.

Козак Йосиф Сава-Цалинский – маршалок Конфедератів барських

Знате юж, же козак Йосиф Сава-Цалинский был камаратом Казимира Пулаского, кед душу отдавал Богу, думал о Пуласкым. Гнеска повім, за што Конфедераты любили и шанували козака Саву. Не знаме дня и місяця його народин, лем рік (1736). Народил ся в Степашках, над ріком Бог (называном тіж Південным Бугом) в старостві чегриньскім (адже в Україні), а гмер на Мазовшу (правдоподобні, 8 мая 1771 рока). З Савом єст так як з Пуласкым, оба ранены были в посьлідні битві, яку сточили в своїм жытію и не знаны сут місця зложыня їхніх тлінных останків.

Закінчення з попереднього номера

Ждыня смерти

Товарише занесли го до лісничівкы, де през тыжден лікувал го цирулік: *Ten opatrzył ranę pana marszałka: udo tak mu było spuchłe, że wszystko musieliśmy pruć na nim. Boleści odnowiły się okropnie przy pierwszym opatrywaniu: już nie mógł wytrzymać, jęknął kilka razy i zemdlł, żeśmy go ledwo odtarli; a przyszedłszy do siebie powiedział nam: «A co? Prawda, że nie charakternik – i pokazując swój szkaplerz dodał – cały mój inkluz, innego nigdy nie miałem».* Росийска армія юж товды всядываль мала розбудувану сітку шпійонів. Скоро довідали ся, же Сава єст ранений и од разу зачали го всядиваль іскати. Кед го нашли: *wysadzają drzwi i zastają pana marszałka siedzącego już z pistoletem w rękę.*

– *Pierwszemu z was, co do mnie przystąpi w leń strzelę! – zawołał Sawa. Oficer moskiewski cofnął się natychmiast, lecz kazał chałupę zapalić. Ja i dwaj Kozacy wynieśliśmy z izby pana marszałka. Jak go ów oficer obaczył za domem, szyderskim tonem odezwał się do niego.*

– *A szto mospan! tieper kapitulujesz?*

– *Oto moja kapitulacja – odpowiedział marszałek i pierś mu przeszył kulą. Tedy drugi oficer krzyknął: «Zakoli jowo!». My, choć bezbronni, ciałem naszym zaczęliśmy go zasłaniać; ale jak jeden Moskal urzwał mnie szablą po łbie, krew mnie oblala i straciłem przytomność, a kilku na mnie wpadło z postronkami i zaraz związany anim ruszyć się nie mógł. Pana marszałka bezbronniego i leżącego zaczęto kaleczyć Niemilosiernie.*

Для полного образу борбы Русина, козака Савы в рядах Конфедератів треба доповісти, же над похваченым маршалком Савом найвеще знушал ся: *«Jeden oficer, jak się pokazało Polak w służbie moskiewskiej, bił go po głowie drzewcem od spisy; nasi dwaj Kozacy to widząc, gołemi rękami odepchnęli nikczemnika; ale on ich zakłuc kazał i obadwa skonali tuż przy mnie, mając oczy na pana marszałka obrócone. Oficer od Dońców zgorszył się postępkem Polaka i sam zaczęł zasłaniać nasze go wodza, mówiąc: «Leżącego u nas się nie bije» – przy tem reflektował go [адже Поляка будучого на службі російского царя], że jak żywcem przyprowadzi Sawę do jenerała, to prędzej dostanie krzyż, niż gdyby trupa przywiózł. Na jednym wozie obu nas przywieziono do Mszczonowa: mnie skrzepowanego i z łbem obwiązanym; a pana marszałka kilkakrotnie pokłutego, z głową opuchłą, z bandażem od rany oderwanym, że do człowieka nie był podobny. Każde ruszenie ciasnego wozu, było dla mnie istną torturą, a cóż dopiero pan marszałek musiał cierpieć! Jednak nie skarżył się, tylko całą drogę odmawiał psalmy pokutne tak przejmującym głosem, że chociaż temu lat pięćdziesiąt i więcej, ile razy mówię lub słyszę: Miserere mei, Deus, secundum magnam mise-*

ricordiam tuam (єст то псалом 50., покаяний: *Помилуй ня Боже*, часто повторяний в наших церквах, неєден з нас знає го на памят, а Козаки были побожныма людьми).

Правда все єст складна и нигда єднокольорова, але и так хыбаль не дуже люди бы си подумало, же не Росиянин, а Поляк буде ся знушал над поневоленым атаманом Конфедератів — Козаком. Інший поневолений Поляк Саву старал ся хоронити собом, а вільний забити. Поневолений не надставлял груди для москальскых одзначынь, лем головою Козака хоронити хотіл задля того, же Сава найкраще знал хоронити Польщу перед наступом ворожых загонів. Зо споминів Жевуского довідуємо ся, же в російські армії не лем доньський Козак боронил Саву перед нелюдяным офіцером: *Przywieźli nas do Mszczonowa, gdzie już miał komendę generał Potapow, Moskal rodowity, człowiek godny i pełen charakteru. Obszedł on się z nami bardzo po ludzku: do pana Sawy mówił z uszanowaniem i częśc kwatery swojej mu odstąpił, którą z nim podzielałem wedle woli jego. Potem z bloatem zmieszał oficera za barbarzyńskie jego z nami, a szczególnie z marszałkiem postępowanie; swojemu felczerowi kazał nasze rany opatrywać i zapytał pana Sawę, czego żąda, oświadczając, że starać się będzie wszelkie jego rozkazy wypełnić.*

– *Niedługo panu generałowi naprzykrze się – odpowiedział mąż – bo czuję, że wszystko się kończy.*

Генрик Жевуский барз добрі затямил Козака, котрий Конфедератам маршалкувал, кед аджи по кількодесятьох роках писал: *zaraz mi staje przed oczyma nieboszczyk marszałek zakroczyński, łza mi się zalewam i teraz to pisząc, płacę.* В його спогадах мож и таке прочытати: *to był jeden z najdzielniejszych wodzów konfederacji*, або сече: *Niedługo po śmierci marszałka wyprawili mnie Moskale do Kazania, z JW. wojewodziecm wołyńskim i z innymi jeńcami; a Bóg świadek, że mniej czulem stratę wolności, niż że ojczyzna nie będzie się już cieszyć tak dzielnym i pocziwym synem, jakim był pan marszałek Sawa.* Адже мож было бы повісти, же Польща была велика так долго, як долго Полякы разом з Козаками ей боронили. Думам, же занепад Річыпосполитой зачал ся од польско-козацкых воен. Козаки аджи товды юж гынули по обох сторонах домашньої війны, а, зрештом, прецін то приватна армія князя Вышневецкого допомогла Полякам перемочы Козаків Богдана Хмельницького. Істория не є проста, прадід Михала Вышневецкого, адже короля Польщы, Січ Запороску заклада, а отец руку приложил до ей занепаду (до поділу України на Правобережну и Лівобережну). ■

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

Історія

Журнал «Шершень»: сатирою по політиці

Перший український сатиричний журнал «Шершень» створили у 1906 році, його вихід датується 19-м січня. Проіснував часопис катастрофічно мало часу: всього декілька місяців. Однак видання встигло наробити добрячого шуму серед політичної верхівки. Про те, хто у XX столітті наважився випускати такі матеріали та як їх сприйняла громадськість – розповідаємо у матеріалі.

Передісторія

Вихід журналу «Шершень» припав на розпал революції 1905-1907 років. Тодішні реалії неабияк обурювали суспільство – класова нерівність, бідність та несправедливість змусили сотні людей вийти на страйки. Першим гучним випадком протистояння влади стала так звана «Кривава неділя», під час якої розстріляли багатотисячну мирну демонстрацію робітників на чолі зі священником Георгієм Гапоном.

Мітингувальники прямували до імператора з петицією, яка мала би покращити умови їхнього життя. Натомість люди зіштовхнулися з масовим кровопролиттям. Ця подія стала точкою неповернення – країною прокотилися страйки. Виходили всі – і працівники заводів, і інтелігенція. Мітинги відбувались і в українських містах: зокрема, до них приєднався Катеринослав (сучасне Дніпро), Харків, Київ, Миколаїв та Одеса.

Щоби послабити соціальну напругу, цар Микола II 17 жовтня 1905 року підписав «Найвищий маніфест», яким скасував заборону української мови, покращив умови роботи для простих працівників та зменшив вплив цензури у медіа. Повз ці події не могла пройти українська інтелігенція, якій бракувало незалежного видання, як повітря.

Тож уже 19 січня 1906 року у світ за підтримки невідомого мецената вийшов перший україномовний друкований журнал «Шершень». Він одразу викликав фурор – його купували по тайки, ховали під подушками, немов контрабанду, та передавали читати товаришам. Відверті зображення карикатурних чиновників, російського самодержавства, проблем селянського життя та бюрократії були до душі суспільству; утім, всі знали, що зберігати «Шершень» удома може бути небез-

печно. Попри «послаблення цензури» у пресі, влада все одно жорстоко переслідувала видання.

Політичний гумор XX століття

«Шершень» виходив щоп'ятниці, а придбати його можна було в Українській книгарні у Києві на вулиці Базаківська 8 за два з половиною карбованці. Видавцем і за сумісництвом головним редактором був волелюбєць та борець за справедливість Володимир Лозинський, який до цього працював лісником у маєтках родини Терешенків. Перше зібрання редакційної колегії відбулося в Києві, в будинку № 15 на Андріївському узвозі, відомому як «Замок Річарда».

Щоби не викрити себе, редакція була змушена ще двічі змінювати адресу – спершу переїхала на Гоголівську вулицю, а пізніше розмістилася на Гончара 52. Карикатури у журналі малювали Михайло Яковлев, Іван Бурячок, Володимир Різниченко та Фотій Красицький – родич Тараса Шевченка. До слова, на сторінках часопису часто прослідковувався образ Кобзаря. Тексти також були справою рук українських відомих діячів. Наприклад, писали для видання Леся Українка, Агатангел Кримський, Іван Франко, Іван Нечуй-Левицький, Михайло Коцюбинський та інші.

«Меду в трудящих наш Шершень не одбиратиме – се навіть з обличчя його видно. Він буде віднімати його в тих уліях, де завелися самі трутні-дармоїди, він їх нещадно колотиме, він, беручи мед, оставлятиме замість його гостру їдь свого жала, щоб від неї корчило всю погань, яка живе чужою працею...», – так редакція ознаменувала вихід сатиричного журналу.

Щоби не викрити себе передчасно, автори підписували свої замітки псев-

▲ Фрагмент з журналу «Шершень». Джерело: mayakowskylib

донімами. Так, на його сторінках можна було знайти твори Шершня Партійного, Шершня з Миргорода, Гедзя із Чернігівщини, Чміля та Оси. Однак такі методи конспірації все одно не допомогли – вже в 25-му випуску журналу з'явилося наступне оголошення: «З огляду на сучасні обставини видання „Шершня“ на деякий час припиняється».

Таку ж заяву опублікували у газеті «Рада».

За коротку історію свого існування «Шершень» мав 26 випусків, три з них були подвійні, оскільки влада почала конфісковувати ілюстрації і редакція поквапилася випустити весь матеріал.

Таким чином, уже 14 липня 1906 року часопис припинив своє існування. Можна здогадатися, що причиною тому став своєрідний гумор на сторінках журналу. Політичні утиски, постійні штрафи та переслідування спіткали чимало видань – винятком не став і «Шершень», але його доля на цьому не закінчилася.

«Шершень» у Нью-Йорку та США

У березні 1908 року Василь Гришко – український книгар та один із засновників Братського союзу в Нью-

Йорку – випускає продовження гумористично-сатиричного двотижневика. Звісно, що наповнення у ньому було вже інше, адже творчого складу, який малював і писав, у Нью-Йорку не було. Утім, вже в 1911 році на сторінках журналу з'являється замітка про те, що замість нього буде виходити нова газета – «Народна воля». Ось так і закінчилася історія легендарного видання.

Нове натомість з'являлося тричі на тиждень – серед діаспори воно отримало назву «Заокеанський вісник». Газета потерпала від нестачі коштів – її фінансував Братський союз, та через власні негаразди йому не завжди вдавалося виділяти гроші.

Перший переломний момент для газети зафіксували на початку ХХІ століття, коли зменшилося покоління післявоєнної еміграції, яке й було її основним читачем. У 2006 році «Народна воля» фактично припиняє своє існування – обурена інтелігенція домоглася, щоб видання все-таки відновили, і його дозволили випускати, але тільки раз на місяць. ■

Тетяна СЕМАКОВСЬКА

Історичний календар лютий

15 лютого 1989 р. завершилося виведення радянських військ із Афганістану. У збройному конфлікті, що тривав майже десятиліття, загинули понад 14 тисяч радянських військовослужбовців і щонайменше 200 тисяч афганців – військових та цивільних. Захищати революцію 1979-го в Демократичній республіці Афганістан були направлені понад 150 тисяч українців. Більше трьох тисяч із них загинули під час цієї війни, вісім тисяч повернулися в Україну пораненими або інвалідами, близько 60 вважаються полоненими і безвісти зниклими. Уже дома, від ран, хвороб і самогубств померли більше 4 тисяч українських «афганців».

Генерал-лейтенант Борис Громов, згідно з офіційною версією, став останнім радянським військовослужбовцем, який переступив по Мосту Дружби кордон двох країн. Але в Афганістані залишалися радянські вояки, що потрапили в полон та прикордонники,

що прикривали виведення військ. Прикордонні війська КДБ СРСР охороняли радянсько-афганський кордон на території Афганістану до квітня 1989 р.

В Україні цей день офіційно відзначається відповідно до Указу президента України № 180/2004 від 11 лютого 2004 р. і має назву «День вшанування учасників бойових дій на території інших держав».

16 лютого 1877 р. народився Микола Макаренко (1877–1938), археолог та мистецтвознавець. Був членом Полтавської вченої архівної комісії та Полтавського церковно-археологічного комітету (1908–1919). Професор Київського університету, дійсний член Всеукраїнського археологічного комітету (1924–1929), директор Музею західного та східного мистецтва імені Б. І. Ханенка (1920–1924). Брав участь в археологічних експедиціях по Україні та досліджував культові споруди. Автор понад 150 наукових розвідок.

Після встановлення комуністичного режиму в Україні, висловлювався проти знесення культових пам'яток. 1934-го єдиний з членів державної комісії не підписав акт про знесення Михайлів-

ського Золотоверхого собору у Києві з метою будівництва на тому місці урядової площі. За що був репресований. 1934-го Миколу Макаренка заарештували і вислали до Казані. У січні 1938-го його розстріляли.

20 лютого 1887 р. в Харкові народився Олександр Удовиченко (1887–1975), генерал-полковник Армії Української Народної Республіки (УНР). Походив із сім'ї військового. Закінчив Військово-топографічне училище в Санкт-Петербурзі (1908), Миколаївську академію Генерального штабу (1916). Учасник Першої світової війни.

Активний учасник українського національного руху. Військовий радник Симона Петлюри (1917), відзначився у боях за завод «Арсенал» у Києві в січні 1918-го. Як згадував Леонід Романюк: «Постійна співпраця Олександра Удовиченка з Головним Отаманом Симоном Петлюрою перейшла в особисту дружбу... І хоч Головний Отаман не раз пропонував Удовиченкові високі відповідальні військові становища, він завжди ухилявся від запальних посад, воліючи становище на бойових фронтах в ролі командира дивізії чи групи».

Командував Третьою залізною стрілецькою дивізією, що вважалася однією з найбоєздатніших частин Армії УНР. Член Вищої військової ради УНР (із 1921-го). Перебував на інтернуванні в Польщі. У 1924-му емігрував до Франції. Очолював Товариство вояків УНР в еміграції. Віцепрезидент УНР в екзилі (1954–1960).

У книзі «Україна у війні за державність» (1954) Олександр Удовиченко із сумом констатував: «Уже другий рік Українська Армія виконувала роль авангарду Європи в боротьбі з інтернаціоналом. Але виконувала цю роль самотньо, заливаючись кров'ю, в таких тяжких обставинах, в яких рідко які-небудь армії перебували... Держави Антанти в своїй політиці зробили велику помилку, поставившись вороже до України. Ця помилка дала себе відчутти в 1920 році, коли Червона Армія кинулася на Польщу; вона дає знати себе й зараз і буде загрозою для мирного життя народів у майбутньому. Лише шляхом відновлення незалежної Української Держави Європа може позбутися від постійної загрози з боку совієтського імперіалізму».

Підготувала Олена ГУМЕНЮК

ГРОМАДА

Петро Табака з учнями

Фото з фейсбук-сторінки Петра Табаки

Українські вчителі: «Це був надзвичайно потрібний проєкт»

Наприкінці минулого року завершилися організовані Об'єднанням українців у Польщі курси для вчителів української мови, історії та культури. Учасники заходу переконані, що проєкт повинен продовжуватися.

Тренінги відбулися завдяки фінансуванню Польсько-американського фонду свободи та фонду «Освіта для демократії». В онлайн-заняттях взяли участь близько 260 вчителів, переважно із Вармінсько-Мазурського воєводства, але і з інших регіонів Польщі — Поморського, Західно-поморського воєводств, Підкарпаття, Підляшшя тощо. Зустрічі відбувалися від вересня до листопада, говорили на них про психологічні поради щодо роботи в умовах пандемії, безпечне користування інтернетом, адаптацію українських художніх текстів, використання допоміжних матеріалів, посібників та підручників.

Координувала проєкт директорка української школи в Бартошицях Любомира Тхір. Вона висловлює щиру подяку як вчителям, які брали участь у заході, так і його ініціаторам. Підкреслює, що основною метою була підтримка педагогів після першого періоду дистанційного навчання. Проєкт передбачав також ініціативи для дітей:

— Він дуже потрібний. До занять я старалася залучити досвідчених педагогів та експертів із Польщі, України та навіть Італії. Онлайн-формат дозволив об'єднатися широкій групі українців із усієї країни. Темп занять був шалений, але головне — нам вдалося виконати заплановану програму. Ми могли також просто поговорити, вирішити наші щоденні проблеми з уроками, організацією пунктів навчання, перевірками кураторіїв чи Міністерства національної освіти, — відзначає Любомира Тхір.

Проєкт був не лише формою підвищення кваліфікації для учителів, але й простором для взаємної допомоги. Після закінчення офіційної зустрічі педагоги залишалися на зв'язку і спільно вирішували актуальні складні питання.

— Я би дуже хотіла, щоб ОУП вдалося продовжити цей проєкт, — говорить Любомира Тхір.

На її думку, корисно було би додати таке завдання до постійної програми ОУП. Досі практично не було таких безпосередньо адресованих учителям з усієї Польщі заходів.

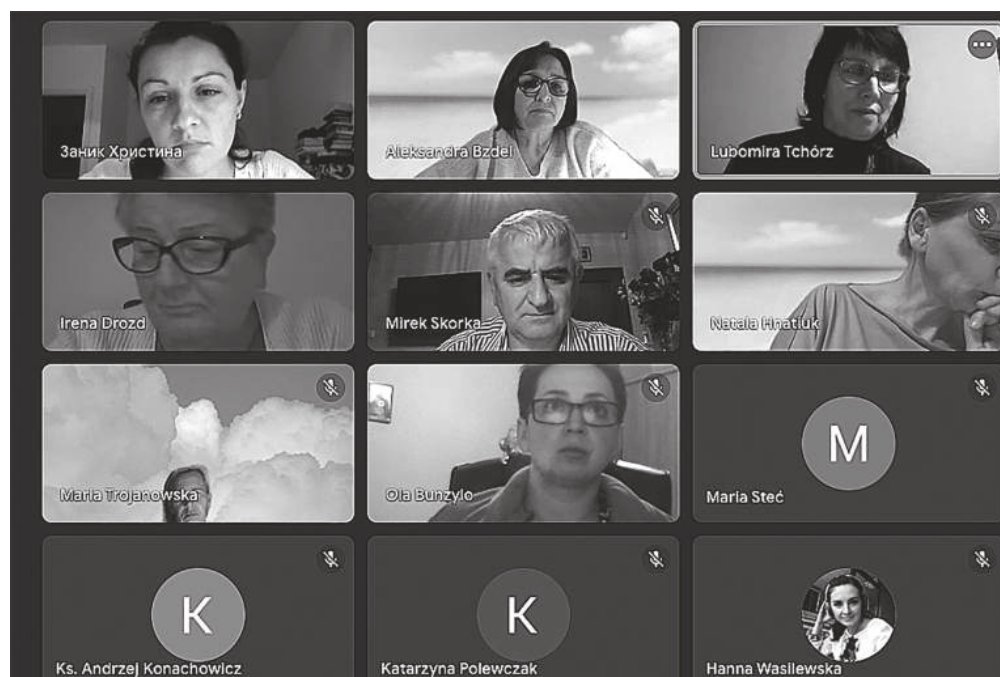
— Перший етап уже пройдений. Ми знаємо, як проводити такі вишколи і як робити їх максимально корисними для педагогів, — стверджує Любомира Тхір.

На її думку, важливим стало й те, що тематика занять не була заздалегідь чітко визначена. Після кожної зустрічі з'являлась ідея щодо наступної, організатори враховували пропозиції учасників щодо того, що саме їм потрібно. Якби проєкт вдалося продовжити, варто було би обговорити освіту дітей з України, каже Любомира Тхір:

— Як із ними працювати, зацікавити їх навчанням; як впливати на міністерство, щоби воно давало зго-

ду на залучення цих дітей до процесу вивчення мови. Важливо, аби вони не залишалися поза системою української освіти і не асимілювалися.

Також треба передавати нашим освітянам інформацію про можливості отримання допомоги від органів місцевого самоврядування. Наприклад, там, де немає українських шкіл, а є лише пункти навчання, вони можуть виділяти кошти на додаткові мистецькі заняття (хори, ансамблі тощо). Це, окрім розвитку талантів, корисно для інтеграції дітей із Польщі та України. На думку Любомири Тхір, з нагоди щорічних 75 роковин акції «Вісла» учителям варто передати й методичні матеріали про трагедію української громади у Польщі. Зі свого боку вона планує провести конференцію, присвячену цій темі.

Дуже позитивно курси оцінює Петро Табака, який працює з дітьми у Свйонтках, Доброму Місті та Лідзбарку-Вармінському:

— Для нас, учителів, такі ініціативи — неважливо, онлайн чи стаціонарні — завжди є корисними. Ми не лише дізнаємося про новинки з професійної сфери, але й можемо обмінятися досвідом.

Кожен із педагогів, наприклад, самостійно знаходить в інтернеті освітні матеріали, і на такій зустрічі може поділитися досвідом з колегами. Петро Табака каже, що в межах проєкту особливо корисними були заняття, присвячені роботі з художніми текстами, використанню «Нашого слова» і «Світанку» у навчанні, а також психологічні поради. Останнє особливо важливе, бо, хоча Петро не помічає негативних тенденцій

серед своїх учнів, загалом у нинішніх школах зростає проблема депресії, пов'язана з умовами карантину, дистанційного навчання тощо.

— Колеги щораз частіше стикаються зі страхом дітей перед відвідуванням школи. Посилюється пасивна позиція — учні найохочіше сиділи би удома і не входили б у жодні відносини, — наголошує Петро Табака.

Тому, за його словами, особливо корисними були би наступні заняття з експертами-психологами. Він переконаний, що, окрім завжди вартісного блоку українських освітніх питань, варто було би мати інформацію про профілактику залежності від наркотиків чи алкоголю серед учнів.

У курсах брала участь також Наталія Козак. Вона працює з учнями у Вроцлаві, куди приїхала з Рівного в Україні. Жінка згадує: хоча до переїзду мала довгий досвід вчителювання, їй усе одно треба було пристосуватися до інших умов роботи у Польщі. У цій адаптації і з фаховими методичними знаннями від початку допомагала Любомира Тхір.

— Вона «горить» тим, чим займається, бо інакше не «запала» б інших, — каже пані Наталія.

У курсах вона цінує широку тематичність — від зустрічей з бібліотекарями до психологічних порад. Цінною була для неї можливість познайомитися з учительським середовищем з усіх куточків Польщі.

— Це був надзвичайно потрібний проєкт, і я обома руками підписуюсь за те, щоби його продовжити, якщо це можливо, — відзначає Наталія Козак.

Демократичність у підборі тем, використання інноваційних підходів і вигідний онлайн-формат зустрічей — це наступні переваги ініціативи. Пані Наталія каже, що для неї особливо цікавою і корисною була би також інформація щодо специфіки роботи міжшкільного пункту навчання української мови:

— Найцінніше тут — спілкування, круглі столи і можливість ділитися досвідом, оскільки у нас є небагато допоміжної літератури.

На думку Наталії Козак, варто було би також оприлюднити серед вчителів список, у який вони би вносили свої пропозиції щодо наступних тренінгів.

У колі учасників проєкту була й Надія Ортинська, яка працює з учнями у селі Кандити. Про заняття і спілкування у вчительському колі вона говорить як про «ковток свіжого повітря», оскільки пандемія обмежила можливості розвитку. Педагогиня, як і її колеги, наголошує на обміні вміннями та думками серед учасників. Вона цінує такі зустрічі й за те, що вони дають молодшому поколінню освітян можливість ділитися зі старшими колегами навичками використання у навчанні сучасних технологій та інтернету. Книжка і зошит у нинішні часи — це замало.

— Для саморозвитку кожного вчителя такі зустрічі мають величезну цінність, — наголошує пані Надія.

Як ми вже згадували, одна із подій була присвячена ролі газетного додатку «Світанок» у навчанні. На думку пані Надії, цей «синочок „Нашого слова“» дає нагоду показати дітям, що вони не одні, що становлять більшу громаду. До редакції можна надсилати власні світлини і загалом розповідати про свою активність.

— Можна й написати листа. Нині майже ніхто цього не робить, хоч у програмних основах ми

маємо такий формат спілкування, — відзначає Надія Ортинська.

Вона каже, що «Світанок» повністю виконає свою роль, якщо дитина вдома сама візьме його до рук і захоче почитати. Водночас вчителька зі смутком зауважує, що як «доросла» газета, так і її дитячий додаток стають щораз рідкіснішими гостями у наших домівках.

Можливо, навіть найбільш віддана праця вчителів цього вже не змінить. Але з іншого боку — вона дає надію, що українська мова все-таки зберігатиметься і розвиватиметься у Польщі. І саме тому нашим учителям треба надавати усю можливу допомогу. ■

Григорій СПОДАРИК

Фото — скріншот з онлайн-занять

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

«Безславні кріпаки» – комедія, пригоди, бойовик. Режисер: Роман Перфільєв. Сценарій: Роман Перфільєв. У головних ролях: Роман Луцький, Сергій Стрельников, Яків Ткаченко, Ген Сето, Катерина Слюсар, Андрій Борис, Андрій Малинович. Прем'єра в Україні: 24 грудня 2020. Тривалість: 90 хв.

Тарас Шевченко – супергерой

У кожній літературі є свої класики, титани думки та генії письма. Часто нас вчать ставитися до них не лише з повагою, але і з певною дистанцією, трепетом, благоговінням. Із постатей на кшталт Шевченка, Франка, Українки нерідко роблять ідолів, що наче ніколи й не були живими людьми з своїми почуттями та емоціями, а одразу народилися пророками. Багато поколінь українців виросло з однаковим уявленням про Тараса Шевченка, яке брало початок зі схожих одне на одного портретів та кам'яних погрудь. Він неодмінно мусив бути суворим, у кожусі та шапці. Так, наче Тарас ніколи не був молодим, веселим, ніколи не кохав і не жив – а відразу ж став пор-

третом із рушничком. У №10 «НС» від 8 березня 2020 року я писала про те, що «Мій Шевченко – завжди молодий і гарний». У цьому тексті, присвяченому уродинам і роковинам поета, я зазначала, що дуже тішуся, що наші класики, зокрема і Шевченко, стають дедалі більш «живими», «людськими». Вони і їхні тексти були поруч із українцями на Майданах, їхні ідеї використовують у найсучасніших проєктах, самі образи Українки, Франка, Шевченка зазнають трансформацій та змін.

Відхід від догм, сходження наших геніїв із недоступних п'єдесталів на грішну землю – це добре. Вони та їхні творіння тут дуже потрібні, стають нам близькими і рідними. Далеко не кожен українець готовий подивитися на Лесю, Тараса чи інших наших світочів якось по-іншому, аніж крізь тотальну призму ідеалізації та обожнювання. Не всім подобаються осучаснення образу Кобзаря – наприклад, так, як його зображує відомий художник та музикант Юрій Журавель у своїх карикатурах: модним байкером зі зброєю; або ж як покаже його на плакатах художник Андрій Єрмоленко: то романтичним Елвісом Преслі з гітарою, то супергероєм, наче зі стрічок «Марвел», то навіть Буддою.

Мені такі процеси дуже до смаку. Шевченко – багатогранний, як і український борщ. Ця страва у кожній господині виходить інакша і смачна по-своєму; Шевченко теж може бути різноманітним, і любити його можна за різні речі. Ну, або не любити. У період процвітання масової культури будь-які способи познайомити нові покоління з українською класикою заслуговують на увагу і повагу.

Наприкінці 2020 року відбулася прем'єра українського фільму «Тарас Шевченко: перший самурай», у березні 2021 стрічку перейменували на «Безславні кріпаки». Оновлена назва ви-

кличе у кожного кіномана альянзю на відому роботу Квентіна Тарантіно з 2009 року – «Безславні виродки». Дві стрічки схожі між собою тим, що представляють альтернативні версії історичних подій, додають до реальних фактів багато сюрю і вигадок.

Одразу скажу: сідати до перегляду «Безславних кріпаків» із серйозним настроєм та підходом не варто. По-перше, це – комедія+бойовик+пригоди. По-друге, як я пишу вище, кіно – це фікція, можна сказати, навіть казка.

1844 рік. В Україні – розпал кріпацтва. Сюди у власних справах приїздить японський самурай. Він знайомиться з молодим Тарасом Шевченком, який прагне змінити щось не лише у власній сумній долі: хоче урятувати кохану з наймів поганого пана та мріє, щоби вся Україна врешті стала вільною. Тарас із самураєм домовляються співпрацювати і допомогти одне одному: Шевченко врятує Марію, а Акайо Накамура відшукає викрадений меч і помститься за смерть свого наставника. Тарас спочатку постає перед нами в образі романтичного, надто делікатного поета, що й мухи не скривдить. Йому важко дається ухвалення рішення, а що вже говорити про те, аби вбити когось із ворогів. Самурай вчить його різних трюків, а головне – рішучості та відсутності страху.

Роль Шевченка виконує Роман Луцький («Віддана», «Століття Якова», «Сторожова застава»). Він уже досить довго не сходить з українських телеекранів – що й не дивно, бо вміє грати і перевтілюватися. Молодий Шевченко у нього вийшов спочатку творчим, розгубленим, а згодом – дедалі впевненішим у собі та «справжнім самураєм».

У фільмі маємо трохи «тарантінівських» бійок і крові. Усі розмови про серйозне – поневолення селян, зажерливих панів, біду в Україні – переси-

пані жартівливими діалогами. Це насправді тішить, бо вічне тужливе представлення української історії і «плач на кожному кроці» – це частково правдива риторика. Але іноді хочеться побачити хоч якісь наративи успіху у цьому безпросвітному горі. Деколи варто сміятися, а не лише страждати.

Стиль фільму – це справжній постмодернізм. Лісом бігають якудзи, українські пани продають дівчат-красунь у рабство багатим японцям. Село нагадує американське ранчо, костюми створені у стилі «а-ля вестерн». Маємо у стрічці неоднозначні образи, що зазнають трансформацій. «Борець за свободу» Чуба виявляється звичайним бандитом, якому потрібні лише гроші та можливість убивати. Натомість «хитрий жид», що спочатку зрадив, потім героєм допомагає.

Закінчення фільму, до речі, теж альтернативне. Приємно було, хай навіть у такій фікційній комедії, побачити екранного Шевченка щасливим, біля своєї хати і коханої. І посміятися з того, як селяни лупцюють панів, що тікають від них світ за очі.

Підсумовуючи, скажу, що «Безславні кріпаки» – досить якісна стрічка. Її не варто глибоко аналізувати, задумуватися, чому Шевченко – саме самурай. Схожа історія була в США у 2012 році: там випустили фільм «Президент Лінкольн: мисливець за вампірами», який мав не найгірші рейтинги. Такі проєкти, хай навіть у грайливий спосіб, повертають класику сучасності. У світі, де все переспівується, переписується і Perezнімається, я зовсім не проти того, аби Шевченка «реанімували» як сміливого самурая, супермена чи навіть робота. Це все – історія успіху, яких нам так бракує. Хай навіть вони існують лише в книгах чи на екранах. ■

Дарина ПОПІЛЬ

Петро Скрійка, Ігор Юзвяк, «Церкви, які стали іконами». Краків, Видавництво і друкарня Словацького товариства в Польщі, 2021. – 95 с. Petro Skrijka, Igor Juzwiak, «Cerkwie, które stały się ikonami». Kraków, Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce, 2021. – 95 s.

Церкви-ікони

«Церкви, які стали іконами. Дерев'яні церкви. Частина I» Пам'яті отця-митрата, доктора Миколи Денька

Це унікальне двомовне видання, яке привідкриває завісу щодо української сакральної спадщини на території сучасної Польщі. Книжку, яка містить близько 150 світлин, можна назвати альбомом. Автором фото з початку 60-х років минулого століття є Ігор Юзвяк. Цікава історія: зроблені вони на прохання о. митрата, д-ра Миколи Денька, тодішнього (між іншим, нелегального) пароха греко-като-

лицької парафії у Кракові. А причиною була сумнозвісна акція «Вісла» – період, «коли валиться й перетворюється на руїни цілий світ». І якщо долі людей уже безповоротно зламалися, то зберегти для майбутніх поколінь українську духовну цінність таки можна було – за допомогою фотознімків.

Як пише у передмові Петро Скрійка, «цей альбом особливий – не лише тому, що є друкованою виставкою мальованих церков, а й через те, що в ньому багато всього діється. Немовби розігрується п'єса на театральній сцені минулого часу». Справді, уважно розглядаючи дерев'яні бойківські та лемківські святині, думаєш: за кожною з них стоїть своя історія. Напевно, зараз багатьох із них уже й немає, тому, маючи цей альбом, наші нащадки матимуть звідки почерпнути відомості про українську сакральну дерев'яну архітектуру, оригінальну та неповторну. Недаремно Петро Скрійка назвав церкви творами мистецтва, іконами: «ікона – це не тільки образ, а й богослов'я святості людського тіла, яке в іконі вже є воскреслим і наповненим Святим Духом». А ще мають цінність й сумніжні об'єкти – цвинтарі, каплички, хрести.

Неможливо передати відчуття від побаченого – на це треба дивитися самому. Деякі будівлі ще в хорошому стані, деякі – частково зруйновані, але це були 60-ті роки... Альбом – великоформатний, із глянцевою папером, кожна фотографія підписана в алфавітному порядку: де знаходиться, рік побудови церкви. Звісно, світлина чорно-біла. У кінці книжки розміщені ще й стародавні австрійські військові мапи згадува-

них населених пунктів, а також – ікона Юрія Новосільського «Біла Богородиця» (1952 рік), подарована митцем Львову й Україні, яка зберігається в Національній галереї мистецтв у Львові.

«У дерев'яній церковній архітектурі є щось особливе, щось, що можемо сміливо назвати архітектонічною абстракцією. (...) З ніби безладно розкиданими по цілій конструкції площинами й геометричними фігурами, які до того ж зазнають впливу несамовитої гри світла й тіні, котрі в підсумку витворюють якусь виняткову пластичність образу цілої будівлі» – це філософські роздуми Петра Скрійки, який вміє бачити по-своєму, впевнено і сміливо доносячи свою думку до читача. Власне, архітектуру цих бойківських та лемківських святинь автор вирізняє та підносить до вищого класу у порівнянні з польськими костелами.

Андріївка, Бортне, Берест, Береги-Долішні, Буковець, Хміль, Хотинець, Тісна, Чарна, Чорне, Дальова,

Долина, Дудинці, Гладішів, Горянка, Гломча, Гошів, Гирова, Ялове, Юрівці, Команьча, Котань, Коростенко, Ялин, Ліщини, Лісковате, Монастирець, Мушинка, Новиця, Ольхівці, Перунка, Росток, Сянічок, Щавне, Улюч, Воловець, Висова, Ждиня – ось коротенький перелік місцевостей, у яких колись вирубало життя українців, де підросли діти, де віряни молилися у своїх церквах до Бога. Оскільки це перша частина проєкту – сподіваюся, незабаром побачимо й наступну. Бо увесь архівний матеріал налічує близько 400 світлин. А наразі хочеться подякувати за неоціненну працю авторам – Ігореві Юзвяку, який в молодості їздив на власному мотоциклі по майже покинутих і здичавілих землях, фотографував святині та зберіг їх до сьогодні; й особливо – Петрові Скрійці, який «знайшов» цей архів, впорядкував та видав альбом. ■

Мирослава ОЛІЙНИК

ПІДТРИМАЙ ВІДБУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В ПЕРЕМИШЛІ

Фонд Український народний дім у Перемишлі,

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu,

ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl, Poland

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

USD: 61 1600 1462 1838 9708 6000 0002

EUR: 07 1600 1462 1838 9708 6000 0004

SWIFT: PPABPLPK

